

ΠΑΝΑΓΗ ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΤΑ ΣΥΝΘΕΤΑ

ΕΝ ΤΩ

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΚΩ ΙΔΙΩΜΑΤΙ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΚΕ΄ ΤΟΜ. ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

1913

ΤΑ ΣΥΝΘΕΤΑ ΕΝ ΤΩΙ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΚΩΙ ΙΔΙΩΜΑΤΙ

Τῶν συνθέτων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἄλλα μὲν ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν ἀρχαιοθεν, ἄλλα δ' εἶναι νεωτερικὰ κατασκευάσματα. Εἶναι δηλαδὴ γνωστὸν ὅτι ὡσπερ πολλὰ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς οἶον φθόγγοι, λέξεις, τύποι, καταλήξεις, σημασίαι, συντάξεις κ.τ.λ. ἐξέλιπον, νέα δ' ἀνεφάνησαν, οὕτω καὶ τοῦ μεγάλου τῶν συνθέτων τῆς γλώσσης ἐκείνης ἀριθμοῦ τινὰ μόνον παρεδόθησαν ἡμῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ συνθετικὸς τρόπος, ἡ τάσις δῆλον ὅτι καὶ ἰκανότης τοῦ συνάπτειν δύο ἀπλᾶς λέξεις καὶ ἐκ τούτων ἀπαρτίζειν μίαν ('Αναγνώσματα περὶ τῶν Γενικῶν ἀρχῶν κ.τ.λ. Whitney-Χατζιδάκι σελ. 95), ἢ, κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Delbrück (Gründriss 5 σελ. 40), τοῦ παριστάναί ἐν ἀδιαλύτῳ ἐνότητι δύο ἐννοίας, ὅπερ κατ' αὐτὸν εἶναι ὁ κύριος χαρακτήρ τῆς συνθέσεως (1), διεσώθη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, διὰ τοῦτο καὶ ἐπλάσαμεν σύνθετα πολλὰ καὶ πλάττομεν ἔτι καὶ νῦν.

Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν συνθέτων τοῦ Κεφαλληνιακοῦ ἰδιώματος ἀνάγκη νὰ διαστέλλωμεν τὰ παλαιὰ τῶν νεογενῶν. Οὕτως ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ σεβαστὸς μοι διδάσκαλος κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν 'Αθηνᾶς τόμῳ Α' σελ. 484 ἐδίδαξεν ὅτι ἐν τῷ ἄβαθος (ἀνάβαθος), ἄβαρος, ἄβλαβος, ἄδjos, ἄμαθος, ἀνάμελλος, ἄτελος, ἄτυχος, ἄφανος, πασίχαρος, πρόσβαρος κ.τ.δ. δὲν πρόκειται ἀρχαία κληρονομία, διότι δῆθεν προῆλθον ταῦτα, ὡς ἡδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ, ἐκ τῶν παλαιῶν ἀβαθής, ἀβαρός, ἀβλαβής, ἀδεής, ἀμαθής, ἀμελής, ἀτελής, ἀτυχής, ἀφανής, πασιχαρής κττ, ἀλλ' εἶναι νέοι σχηματισμοί, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἐν τοῖς λαλοῦσι τὸ

(1) Ο. Hermann Ρουτ ἐν Prinzipien der Sprachgeschichte § 329 θεωρεῖ τεκμηρίον ἀσφαλέςτατον ὅτι συντελέσθη ἡ σύνθεσις, ἂν τὸ ὅλον ἀπέναντι τῶν συνθετικῶν αὐτοῦ μερῶν καὶ ὁποῦνδήποτε τρόπον νοῆται ἀπομεινωμένων.

αἰσθημα ὅτι παρὰ πᾶν ῥῆμα δύναται νὰ σχηματιζῆται καὶ ἐν σύνθετον ῥηματικὸν ὄνομα εἰς-ος, δηλοῦν ἐνέργειαν ἢ πάθος (πρβλ. ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 489-490 μετὰ παραδειγμάτων τῶν ἀναλογικῶς ἐσχηματισμένων). Τοιαῦτα σύνθετα τοῦ Κεφαλληνιακοῦ ιδιώματος σημειούμεθα τάδε· παρὰ τὸ γένομαι=ὠριμάζω ἄγενος-ν-ο=ἄωρος (κρασί, στάρι, σταφύλι ἄγενο), παρὰ τὸ γεννῶ-γέννα ἄγεννη (γυναῖκα ἄγεννη=γυνή οὐπω τεκοῦσα) καὶ πρωτόγεννη=ἡ τὸ πρῶτον τίκτουσα (ἄλλως πρωτάρη), παρὰ τὸ δρέπομαι-δροπή ἀδιάνδροπος-ν-ο οὐδέποτε ἀδιάνδροπος (παρὰγ. ἀδι-αντροπία), καταδέχομαι ἀκατάδεχτος-ν-ο, μαλάζω ἀμάλαγος-ν-ο, ἀλλάζω ἀνάλλαγος-ν-ο (δὲ στέκει νὰ πᾶς 'ς τὸ γάμο ἀνάλλαγος), βορῶ ἀνήβορος-ν-ο (παρὰγ. ἀνηβόρια=ἡ νόσος), ξέρω ἀνήξερρος-ν-ο=ἀδαής, ἄπειρος, (πολύξερρος-ν-ο), παδέχω ἀπάδεχος-ν-ο=ἀπροσδόκητος, πατῶ ἄπατος-ν-ο (τὰ νερὰ εἶναι ἄπατα=ἔχουσι μέγα βάθος) καὶ ἐπίρ. ἄπατα (ἐπῆε ἄπατα=κατέδυ εἰς μέγα βάθος), παχαίνω ἄπαχος-ν-ο=ἰσχνός (τετράπαχος-ν-ο), πονῶ ἄπονος-ν-ο καὶ ἐπίρ. ἄπονα, πράσσω, πράξι, πρᾶμα ἀπραγος-ν-ο=ἄπειρος, σκαιός (παρὰγ. ἀπραγιά), πρέπει ἄπρεπος-ν-ο, σκάπτω ἄσκαφτος-ν-ο καὶ ἄσκαφος-ν-ο, συγυρίζω=εὐτρεπιζῶ ἀσυγύριγος-ν-ο, τρυγῶ ἄτρυγος-ν-ο, τυχαίνω-τύχη ἄτυχος-ν-ο, φορῶ ἄφορος-ν-ο, χορταίνω ἀχόρταγος-ν-ο καὶ ἀνεχόρταγος-ν-ο (ἐπίρ. ἀνεχόρταγα), χωρίζω ἀχώριγος-ν-ο, δυστυχῶ-δυστυχία δύστυχος-ν-ο καὶ ἐπίρ. δύστυχα (οἶον περνοῦμε δύστυχα), κακοτυχιζῶ κακότυχος-ν-ο, καλοκαρδιζῶ καλόκαρδος-ν-ο, καλορξίζω καλόρξχος-ν-ο, καλοτυχιζῶ καλότυχος-ν-ο, μισοτριβῶ μισότριβος-ν-ο (πρβλ. γυναῖκα μισότριβη), ξεσκεπάζω ξίσκεπος-ν-ο κατ' ἀνομοίωσιν (ἄλλαχού ξεσκεπος), ξεστρώνω ξίστρωτος-ν-ο (γαϊδούρι ξίστρωτο), ὑπακούω ὑπάκουος-ν-ο. Τὸ ἀτόφιος=ἀκέραιος ἐσχηματίσθη κατὰ μεταπλασμὸν τοῦ αὐτοφύης, διότι καὶ ἄλλα τῶν εἰς-ης μετεπλάσθησαν εἰς-ος οἶον ἀκριθός, ψευδός, ἀληθός (πρβλ. Ἄθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 483-484); τοῦ δὲ κ. Μπουντῶνα ἡ παρατήρησις ἐν Ἀρχαίοις τοῦ συλλόγου Κοραῆ σελ. 76 ἐν μέρει μόνον ὀρθή, ἐπειδὴ ναὶ μὲν τὸ ἀτόφιος ἐκ τοῦ αὐτοφύης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ

ἄπρεπος ἐκ τοῦ ἀπρεπής, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν κατὰ τὴν ἐρμηναίαν τοῦ κ. Χατζιδάκι.

Αἱ λέξεις ἀβώνω, ἀγι-όπαιδο, ἀγράμματος, ἀδόκλημα, ἀδικος, ἀδάμα, ἀκέριος, ἀκοινώνητος, ἀμαθής, ἀναδίνω, ἀνάστασι, ἀνεβάζω, ἀνεβαίνω, ἀπαίτησι, ἀπαιτῶ, ἀπόκρισι, ἀρφάβητο, ἀταχτος, ἀτεχνος, ἀφιγροάζομαι, γνέφω, διαβάζω, δι-ακρίνω καὶ δι-ακρένω, διάκρισι, διαλέω, διάολος, διαταγή, διαφορά, δροπή, ἐμπιστεύομαι, ἐπαρσι, ἐπιτυχία, θεογνωσία, καταδικάζω, καταφρονάω, κατεβάζω, κατεβαίνω, Κατελύματα (τοπων.), κατηγορῶ, λιοπύρι, ξελέστατος, ξεχωρίζω, πανηγύρι, παραβαίνω, παραδίνω, παράνομα, παράνυφος, παρατῶ, πορόμοιος, παρουσία, περιουσία, πιθυμάω, πιτυχαίνω, ποτάζω, ποδόχι, προστάζω, προσταγή, πυροστιά, συνβάζω, συνβάω, συβληνάω, συδρίβομαι, συνδρομή, σύρριζος-α, συστέλλομαι, συστολή, συφέρνω, συφωνάω, ὑποδέχομαι, ὑποδοχή, ὑποκριτής, ὑποταχτικός, ὑποφτεύω, φινόκαλα, ψυχομαχάω κ.ἄ.π. εἶναι εἰς πάντας γνωστὸν ὅτι φέρουσι τὴν σφραγίδα τοῦ παλαιοῦ· εἴτε δῆλα δὴ διὰ τῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεταγενεστέρως ἑλληνικῆς παρεδόθησαν, τινὰ μὲν κατὰ διαλέκτους, ἄλλα δὲ καθ' ἅπασαν τὴν σήμερον λαλουμένην ἑλληνικὴν, εἴτε ἐκ τῆς λογίας καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐλήφθησαν. Οὐδεὶς ἐπὶ παραδείγματι ἀμφισβητεῖ σήμερον ὅτι τὰ ἀφουκροῦμαι, ἀφουκράζομαι, ἀφουκροῦμαι, ἀφΚροῦμαι, ἀφΚράζομαι, ἀφουκράζομαι καὶ κατὰ μετᾶθεσιν ἀφραγκάζομαι, ἀφρογκάζομαι, ἀκρουφάζομαι, οἷς προσθετέον τὸ Κεφαλληνιακὸν ἀφηνγράζομαι, προῆλθον ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐπακροῶμαι (Μεσαιωνικῶν καὶ Νέων ἑλληνικῶν Τόμος Α' σελ. 158, 159), οὐδ' ὅτι τὸ λιοπύρι εἶναι παλαιὰ κληρονομία, ἀφοῦ ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ Προδρόμῳ ἠλιόπυρο κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ κ. Χατζιδάκι, οὐδ' ὅτι τὸ ἀδάμα, ἀδάμι προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἄμα (ΜΝΕ Τόμος Α' σελ. 241), οὐδ' ὅτι τὸ ῥοσοπύλια, οὐ σημειοῦται ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἴσως ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους ὡς Κεφαλληνιακὸς ὁ τύπος ῥοσομπύλια, δὲν εἶναι αὕτη ἡ ἀρχαία λέξις ἐρυσίπελας. Προσέτι οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ ὅτι τὸ ἀβώνω κατὰ γνωστούς νόμους, ὡς περὶ ἀπέδειξεν ὁ κ. Χατζιδάκις, ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ

ἀρχαίου ἀπωθῶ και ὅτι τὸ παίρωνω προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπαίρω και ἄλλα πάμπολα. Ὅτι δὲ τὸ ἄδικος, ἄτεχνος, διαφορὰ, παρουσία, συδρίβομαι, συφωνάω, συφωνία και τὰ ὅμοια εἶναι τὸ μὲν ἀρχαία κληρονομία, τὸ δὲ εἰσήχθησαν ἐκ τῆς λογίας γλώσσης και τῆς ἐκκλησίας οὐδεμιᾶς χρῆζει ἀποδείξεως.

Οὐ μόνον δὲ λέξεις συνθέτους ὀλοκλήρους παρελάβομεν ἐκ παλαιότερας φάσεως τῆς γλώσσης, ἀλλὰ και συστατικά μέρη συνθέτων· οὕτω παντὶ δῆλον ὅτι ἐν τῇ λέξει παιδολάσι=πλήθος μέγα παιδῶν, γυναικολάσι=πλήθος μέγα γυναικῶν, παππαδολάοι=πλήθος μέγα ἱερέων κτλ. ὑπόκειται δεύτερον συνθετικὸν τὸ ἔλασις· ὑποληφθέντος δ' εἶτα τοῦ-λάσι παραγωγικῆς καταλήξεως, σημαίνουσης ἀφθονίαν, ἐσχηματίσθη κατὰ τάνωτέρω τὸ βρισολάσι=πλήθος μέγα ὕδρων (πρβλ. τὰ ἀρχαῖα εὐώδης-πιτυώδης-πετρώδης). Τὸ παλαιὸν συμμιγῆς ἔδωκε τὸ σμιγός ὡς β' συνθετικὸν τοῦ στόσμιγο. Καὶ τὸ στέκω, πειθόμενός τις τοῖς διδάγμασι τοῦ κ. Χατζιδάκι, παραχθὲν ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἐστίκω, ὅπερ ἐκ τοῦ ἔστικα, δὲν θ' ἀμφιβάλλη ὅτι ἔδωκε τὸ ἀντιστέκομαι, κοδοστέκω-ομαι, παραστέκω-ομαι.

Ἄλλὰ πῶς τὰ παλαιὰ ταῦτα σύνθετα διετέθησαν;

Α') Καὶ ἐκεῖ ἐνθα οὐδεμία ἀποβολὴ ἢ ἀντικατάστασις γράμματος ἐγένετο μετεβλήθησαν κατὰ τὴν προφορὰν, διότι δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ ἐπαναληφθῇ και ἐνταῦθα ὅτι σφόδρα διαφερόμεν ἡμεῖς τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν ἄρθρωσιν και προφορὰν τῶν φθόγγων.

Β') Σφόδρα παρηλλαγῆσαν τὴν σημασίαν και τὴν σύνταξιν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ παραβάλλῃ τις τὸ συβάζω πρὸς τὸ συμβιβάζω, τὸ Ἀκάθιστος (ὕμνος) πρὸς τὸ Ἀκαθῆ (ἢ Παρασκευὴ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου λέγεται τσῆ Ἀκαθῆς, ὑπονοουμένου τοῦ Παναγίας· εἶναι οἰονεὶ ἡμέρα εἰς ἑορτασμὸν και μνήμην τῆς Παναγίας τῆς Ἀκαθῆς), τὸ συβάω πρὸς τὸ συμβάλλω, τὸ συφέρω πρὸς τὸ συμφέρω, τὸ διαλέω πρὸς τὸ διαλέγω, τὸ διάβολος πρὸς τὸ διάβολος, τὸ διάκρισι πρὸς τὸ διάκρισις κ.κ.π., ἵνα εὐθὺς ἐνθυμηθῇ πόσον ταῦτα διαφέρουσιν ἀλλήλων, καιτοῦ ἐν πολλοῖς τῶν κληρονομηθέντων οὐδένα λανθάνει ὅτι ἐνίοτε σφάζεται παραδόξως εἴτε μία, εἴτε, ὅπερ σπανιώτερον, πλείονες τῶν ἀρχαίων σημασιῶν. Ἄλλ' ἐν γένει αἱ λέξεις εἶναι ἄλλως συνειδηταὶ και ἔχουσιν ἴδιαν ἀνάπτυξιν και ἴδιόν βίον.

Διὰ ταῦτα ἀρχόμενοι τῆς ἐξετάσεως τῶν συνθέτων τοῦ Κεφαλληνιακοῦ ἰδιώματος ἦτο ἀναγκαῖον νὰ διαστείλωμεν αὐτὰ κατὰ τὴν καταγωγὴν εἰς σύνθετα παλαιότερα και σύνθετα νεωτερικὰ και τὴν διάκρισιν ταύτην δέον αἰετοτε νὰ ἔχωμεν ἐν νῷ· παρατηροῦμεν δ' ὅτι και ἐν τούτοις ἰσχύει ἡ διαίρεσις κατὰ λόγον τῆς σημασίας εἰς παρατακτικά ἢ συνδεδετικά και ὑποτακτικά και τούτων πάλιν εἰς προσδιοριστικά, ἐξηρητημένα ἢ ἀντικειμενικά και μεταβεβλημένα ἢ κτητικά· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐξέτασις τῶν καθ' ἕκαστον συνθέτων θὰ ἄγῃ ἐκάστοτε εἰς παρατηρήσεις οὐ μόνον περὶ τῆς σημασίας, ἀλλὰ και περὶ ἄλλων τῶν λέξεων χαρακτηρῶν (φθόγγων, παθήσεων, σχηματισμοῦ καθόλου κλπ.), διὰ τοῦτο ὀρθότερον ἐνόμισα νὰ ἐξετάσω πρῶτον μὲν πάντα ἐκεῖνα τὰ σύνθετα ἐν οἷς ὑπόκειται ῥῆμα εἴτε ὡς α' εἴτε ὡς β' συνθετικόν, εἶτα δὲ τὰ λοιπά.

Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι πολλὰ τῶν συνθέτων τῆς μελέτης ταύτης εἶναι πανελλήνια και κοινὰ και ὅτι ἐξητάσθησαν και ἡρμηνεύθησαν ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ δὲν πρόκειται ν' ἀνεύρω και διατυπώσω νέους συνθετικούς νόμους, οὐδ' ἐξετάζω ἂν ἡρηνήθησαν κατὰ τὴν μελέτην ἄλλων ἰδιωμάτων, διότι σκοπὸς ἐμοῦ εἶναι νὰ παράσχω εἰκόνα ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβῆ τῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν και τὰ σύνθετα ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι.

Μόνον ἐξεταζομένου τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἐπιμελῶς και ἀκριβῶς, ἔσται δυνατὴ ἡ συγγραφή ἱστορικῆς γραμματικῆς τῆς καθόλου ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων κατὰ τὴν ἀκριβῆ προφορὰν αὐτῶν, ἡ ἐξέτασις τῆς ἱστορίας τῶν λέξεων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, ἡ ἐξακριβώσις τῆς σημασίας, ὁ ὀρισμὸς τῆς χρήσεως κ.τ.λ. νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ζητήματα ἀνάξια προσοχῆς.

Σύνθετα ἐν οἷς ὑπόκειται ῥῆμα.

Ἡ τάξις τῶν συνθέτων ἐν οἷς ἐμφανίζεται ῥῆμα κῆξήθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ κατὰ τὸν ἀριθμὸν συνθέτων ἀνυπάρκτων ἐν τῇ ἀρχαῖᾳ ἑλληνικῇ, ἐπειδὴ τὰ ῥήματα και τὰς μετοχὰς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου (βλέπε καὶ ΜΝΕ τόμ. β' σελ. 159 § 2) δυνάμεθα νὰ συνθέσωμεν μεταπάσης λέξεως, οἷον καλοπερνᾶ, ψευτοζῆ, κακο-

γράφω, νυχτοπρεβατῶ, στραβοκομμένος, κοσμογυρισμένος κ.ἄ.π. Τὰ τοιαῦτα σύνθετα δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τοῦ α' αὐτῶν συνθετικοῦ.

1) σύνθετα ὧν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν οἷον μα-
νοσέρνει, ἀστραποκαμένος,

2) σύνθετα ὧν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα, τὸ δὲ β' συνθετικὸν
εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν οἷον κουτσοκορφίζω, στραβοπληγουνιάζω

3) σύνθετα ὧν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίρρημα ἢ ἐπίθετον ξενο-
κοιμῶμαι, φρεσκοφερμένος, πολυμιλῶ, χοδοροκοπανίζω,
ἀδικοσκοτωμένος καὶ

4) σύνθετα τῶν ὁποίων καὶ τὸ α' καὶ τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα
οἷον ἀνοιγοκλειῶ, κλωθογυρίζω, περνοδιαβαίνω (1).

Σύνθετα ὧν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν.

Καὶ πρῶτον ἐξεταστέον τὰ τῆς α' τάξεως σύνθετα, ἅπερ, ὡσπερ
καὶ πάντα τὰ σύνθετα ὅσα δὲν ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀρχαιότερα πρό-
τυπα, βᾶσιν ἔχουσιν ἐν τῷ σχηματισμῷ αὐτῶν τὴν κατὰ σύντα-
ξιν ἐκφόραν· οὕτω τὸ ταράζω τὴ χολῆ ἐδωκε τὸ χολοταράζω,
ὅπερ, ἐπισκοτισθείσης τῆς ἐννοίας τῆς χολῆς, ἐγένετο ταυτόσημον τῷ
ταράττω· ἐνεῦθεν δὲ λέγεται χολοταράζω τᾶδερα, μοῦ ἐχολο-
τάραξε τᾶδερα. Ἡ παρατήρησις ὅτι τὸν κύνα ὑπὲρ τᾶλλα ἡμερα
ζῶα χαρακτηρίζει ταπεινότης καὶ εὐτελής κολακεία ἐγένετο ἀφορμὴ
νὰ σχηματισθῆ τὸ ῥῆμα σκυλλαγλείφω=εὐτελῶς κολακεύω, πρὸς
ὃ ταυτόσημον εἶναι τὸ κωλαγλείφω. Τῶν ἀρνίων αἱ ζωνραὶ παιδιαὶ
καὶ τὰ σκιρτήματα ἐδωκαν τὸ ἀρνοπαίζω οἷονεὶ παίζω ὡς ἀρνίον·
λέγεται δ' ἐπὶ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν χαριτολογημάτων τῶν ἐρωτύλων.
Τὸ τσάβα, (tsabi), τσάβουρο ἐλήφθησαν πρῶτα συνθετικὰ ἐν τῷ

(1) Τὴν τάξιν ταύτην τῶν συνθέτων ὁ κ. Χατζιδάκις καλεῖ τάξιν συνθετικῶν συν-
θέτων (dvandva) ἐν ΜΝΕ Α' σελ. 478, ἐνθα παραπέμπει εἰς ὅσα περὶ τῶν αὐτῶν
ῥημάτων διελάθεν ὁ Κόντος ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. 30, 281 καὶ 258 κ. ἐξ. ὥστε κατὰ
ταῦτα οὐχὶ ὀρθῶς ὁ κ. Ψάλτης παρατηρεῖ ἐν Θερακικοῖς ὅτι τὰ dvandva εἶναι
ὀλίγα, ἀφοῦ καὶ ῥήματα καὶ ὀνόματα περιέχει ἰκανὰ τὸν ἀριθμὸν, ὧν παραδείγματα
θὰ παρατεθῶσιν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Τούτοις πρόσθετος ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ
Β' σελ. 160 § 4 διαροήθην λέγει ὅτι ἡ τάξις τῶν συνθέτων τούτων (τῶν dvandva)
εἶναι συχὴν καὶ ὅτι τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν ταῦτα καθ' ὅλον εἶπεῖν ἄγνωστα.

τσαβολογᾶω καὶ τσαβουρολογᾶω=συλλέγω τσοὶ τσάβες, τοὺς μετὰ
τὸν τρυγητὸν βότρυς, εἶτα δ' ἀπλῶς συλλέγω, δρέπω βότρυς. Δὲν
ὑπάρχει μὲν ῥῆμα λιοκαίω (μόνον ἀρ. ἐλιοκάηκε), οὐχ ἦττον
συχνοτάτη εἶναι ἢ μετοχὴ λιοκαμένος, ὅπερ πάντως προῆλθεν ἐκ
τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς καμένος ἀπὸ τὸν ἥλιο (λιοκαμένος).
Ὡσαύτως τὸ στολισμένος μὲ λουλούδια ἐδωκε τὸ λουλουδο-
στολισμένος, ἐν ᾧ λουλουδοστολίζω εἶναι τι ἀνήκουστον. Τὸ
μοσκομυρίζω=ἀποδίδω καλὴν ὄσμὴν ἀδύνατον, ὡς πιστεύω, νὰ
περιέχῃ α' συνθετικὸν τὸ μόσκος, πιθανώτερον δὲ προῆλθεν ἐκ τοῦ
μοσκοβολᾶω καὶ μυρίζω κατὰ σύμφυρσιν, μοσκοβολᾶω×μυ-
ρίζω=μοσκομυρίζω, ἐκ τούτου δὲ μοσκομυρισμένος. Ὁμοίως
ἐκ συμφύρσεως ἐσχηματίσθη τὸ γεννοκρατειῶμαι (γεννειῶμη×
κρατειῶμαι), διότι οὔτε τὸ γέννα οὔτε τὸ γενεᾶ πείθω ἐμαυτὸν
ὅτι ἐνταῦθα ὑπόκειται. Δὲν εἶναι μὲν παρ' ἡμῖν γνωστὸν ῥῆμα πορ-
δίζω, πορδίζομαι, οὐχ ἦττον τὸ συνηθέστατον ξεπορδίζομαι καὶ
τὸ κλάνω-ομαι (τὸ κλάνομαι ἔχει θαμιστικὴν ἐννοιαν), σαφούς
αἰεποτε παρ' ἀμφοτέρω τοῦ πόρδος, πορδῆ, ἐδωκαν κατὰ σύμφυρ-
σιν τὸ πορδοκλάνομαι, διότι σύνταξις τοῦ κλάνομαι πρὸς τὸ πόρ-
δος, πορδῆ εἶναι ἀδύνατος. Εἶναι γνωστὸν ὅτι παρὰ τὸ οὐσ. μέλος
εὑρηται ἰκανῶς παλαιὸν τὸ ῥῆμα μελίζω, ὅπερ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς
ιδίωματι ἀπαντᾷ μελιάζω μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ τὸ παλαιὸν μελίζω
σημασίας, παρὰ δὲ τὸ μέλος, ὅπως ἄγνωστον παρ' ἡμῖν, ἐσχημα-
τίσθη τὸ ὑποκοριστικὸν μελείδι, ἐξ οὗ μελειδιάζω· κατὰ σύμφυρ-
σιν πάντως, ἀφοῦ τὸ μέλος (τὰ μέλη) ἄγνωστον ἡμῖν, τοῦ μελιάζω
καὶ κόβω ἐπλάσθη τὸ μελοκόβω=ποιῶ τῶν μελῶν ἀτονίαν, ποιῶ
τὸ σῶμα ἀσθενές· ἐκ τοῦ μελοκόβω ὁμαλῶς μελοκομμένος, ὅπερ
ταῦτό τῷ μελιασμένος. (Εἶμαι μελοκομμένος ἢ μελιασμέ-
νος=αἰσθάνομαι κατὰ τὰ μέλη, κατὰ τὸ σῶμα ἀτονίαν καὶ ἄλγος).
Οὕτω σχηματισθέντα τὸ μελοκόβω καὶ τὸ μελοκομμένος, ἐπειδὴ
τὸ α' συνθετικὸν ἦτο ἄγνωστότερον, συνεσχετίσθησαν πρὸς τὸ ἀρμὸς
καὶ ἐδωκαν τὸ ἀρμελοκόβω-ομαι, ἀρμελοκομμένος. Ἀρμε-
λοκόβομαι λοιπὸν λέγεται, ὡσπερ καὶ τὸ μελοκόβομαι καὶ τὸ με-
λιάζω, ὁμοίως δὲ ἀρμελοκομμένος, μελοκομμένος, μελιασμέ-
νος, ὅταν ἐκ πυρετοῦ ἢ σφοδροῦ φόβου παραλύσωσιν αἱ ἀρθρώσεις

Ι. ΚΑΡΩΒΑ (ΠΕΙΘΙΟΣ)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 7 —
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

κόβομαι). Συνήθης είναι και ὁ ἀόριστος ἀρμελοκόπηκα (τὴν ὥρα π' ἄκουσα τὰ βουλιασμένα σκαρίκι' ἀρμελοκόπηκα. Δὲν ἠξέρω τρέχω κι' εἴμ' ἀρμελοκομμένος).

Τὸ καιραλλαίζω εἶναι παρασύνθετον ἐκ τοῦ καιραλλάϊ, τοῦτο δ' ἔχει β' συνθετικὸν τὸ μεσαιωνικὸν ἀλλάγιον, καὶ νῦν δέ, ὡς διδάσκει ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν Ἐπετηρίδι 1910-1911 σελ. 69 ἐν Κύπρῳ λέγεται τὰ μνηναλλάγια. Εἰς πολλὰς περιοχὰς τῆς νήσου δὲν καλλιεργεῖται ὁ αὐτὸς ἀγρὸς κατ' ἔτος, ἀλλὰ παρ' ἔτος, ὥστε ν' ἀποδίδῃ ἀφθονώτερον καρπὸν· τοῦτο καλεῖται καιραλλάϊ· ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν ἔννοιαν ταύτην συνήθη ἢ ἔννοια τῆς ἀφθονωτέρας παραγωγῆς καιραλλάϊ σημαίνει ἀφθονίαν σπαρτῶν καὶ εἴτα προϊόντων ἐν γένει οἶον ἐφέτος ἢ Γραδοῦ (τοπων.) ἔχει καιραλλάϊ· καὶ καιραλλαίζω λοιπὸν σημαίνει ἀποδίδω ἀφθονον τὸν καρπὸν, ὥστε ὁ μοθωναϊὸς καιραλλαίζει=1) ὁ μοθωναϊὸς ἐν μὲν ἔτος εἶναι εὐβοτρως, τὸ ἔτερον δ' οὐχὶ καὶ 2) ὁ μοθωναϊὸς εἶναι ἀφθονος καὶ εὐχυμος. Εἶναι δὲ μοθωναϊὸς εἶδος σταφυλῆς ἀρωματώδους καὶ ὁ οἶνος αὐτῆς ἀρωματώδης καὶ χρυσίζων. (Μὴ δι' ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ μεθωναϊὸς παρὰ τὸ Μεθώνη;).

Κατὰ τὴν ὀδοντοφυίαν πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων ἰχνῶν τῶν ὀδόντων, ὅτε οἰνεῖ αὐταὶ αἱ ρίζαι τῶν ὀδόντων ἀναπτύσσονται, περὶ τῶν παιδῶν λέγεται τὸ ριζοδοδιάζω· οὐσ. ριζοδοδο δὲν ἤκουσα, ὥστε κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα εἰς-άζω ἐκ συντάξεως οἶα τὸ παιδί κάνει τσοὶ ρίζες τοῦ δοδιῶνε, τὴ ρίζα τοῦ δοδιοῦ, ἐσχηματίσθη τὸ ριζοδοδιάζω, τὸ παιδί ριζοδοδιάζει=εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὀδοντοφυίας.

Τὸ ἄλμυ δὲν διεσώθη ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι, ἀλλὰ διαβλέπω τοῦτο ἐν τῷ σαρμοτρῶει (τὸ τυρί, τὸ ξύλο σαρμοτρῶει)· τὸ σβεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖον, τὸ πρὸς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ δασέος πνεύματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ συγγενοῦς σαπίζω, σέπομαι μετεδόθη, διότι τὸ σαρμοτρῶει (τὸ τυρί, τὸ ξύλο)=σῆπεται.

Εἰς τὰνωτέρω σύνθετα προσθετέα νομίζω καὶ τάδε. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἤδη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τὸ οὐσ. αἶμα ὡς α' συνθετικὸν λαμβάνει τὴν μορφήν αἶμο- καὶ αἵματο- καὶ παρ' ἡμῖν δὲ λέγεται αἵμοκυλάω καὶ ματοκυλάω. Τὸ βέργα συντέθη πρὸς τὸ λυγάω (λυγίζω) ἔδωκε τὸ βεργολυγάω=σειομαι, κινουμαι ὡς βέργα. Τὸ

γλωσσοτρῶω=ὑπὲρ τὸ δέον μακαρίζων τινὰ διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ δὴ ἐκ φθόνου οἰνεῖ βαπκαίνων γίνομαι αἷτιος νὰ δυστυχήσῃ ἔχει α' συνθετικὸν τὸ οὐσ. γλῶσσα· τὸ θεοσκοτωμένος=ὁ ἄξιος ν' ἀπολεσθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔχει τὸ Θεός. Μαγουλοσέρνομαι=δρύπτομαι τὰς παρειάς, νεροβάζω=διαρρέω (τὸ σπίτι νεροβάζει· τὰ παπούτσιά του νεροβάζουνε). Τοῦ νυχτοπερβατῶ ἢ νυχτοπερβατῶ ἢ τε σημασία καὶ τὰ συνθετικὰ μέρη σαφῆ. Πορτογουρίζω=φοιτῶ εἰς ἄλλον οἰκίαν, ποδοκυλάω λακπατῶ καὶ ποδοκυλιῶμαι=κατὰ γῆς κυλιόμαι. Τὸ σταυροκοπιῶμαι=σταυροκοποῦμαι, ποιῶ συχνὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, παντὶ δῆλον ὅτι α' συνθ. ἔχει τὸ σταυρός. Τοῦ ὀνόματος λάρυγξ εὐρηνται οἱ τύποι λάρυγας καὶ λαρύγι, ἀλλὰ συντιθέμενον μετὰ τοῦ πνίγω πάσχει τῶν συλλαβῶν μετάρθesis λαγουροπνίγω καὶ λαρύγοπνίγω=πνίγω πιέζων τὸν λαϊμόν. Ἡ λέξις λαγὼν διασωθεῖσα παρ' ἡμῖν (τὸ λαγόνι, τὰ-ια) λέγεται μόνον περὶ τῶν λαγῶν ζῴου (ἵππου κτλ.), παραληφθεῖσα δὲ α' συνθετικὸν ἔδωκε τὸ λαγοδέρνω=δεινὰ πάσχω (μὲ βλέπει ποῦ λαγοδέρνω καὶ δὲν ἔρχεται νὰ με βοηθήσῃ). Δὲν ὑπάρχει μὲν ῥῆμα διαλοπαίρω, οὐχ ἦττον συνηθεστάτη ἢ μετοχὴ διαλοπαρμένος=ὁ ἄξιος νὰ ληφθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Τὸ φέρνω ἐν τῷ κουτοφέρνω, προσλαβὸν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁμοῖός εἰμι, ποιῶ οἶα ὁ ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ἐτήρησε τὴν σημασίαν ταύτην ἐν τῷ γεροδοφέρνω=ὁμοιάζω πρὸς γέροντα (αὐτὸ τὸ παιδί γεροδοφέρνει=πράττει καὶ λέγει οἶα γέρον). Ὅμοιον πρὸς τὰνωτέρω εἶναι τὸ ζουρλοφέρνω καὶ κουρλοφέρνω (ζουρλὸς ἢ κουρλὸς=ὁ τρελλός). Τὸ ῥῆμα φέρνω συντίθεται μὲ τὸ οὐσ. λόγος καὶ δίδει τὸ λογοφέρνω ἀμετάβατον (ἐλογοφέρανε=ἀντήλλαξαν βαρεῖς λόγους). Ἐν τῷ χολοσκῶω (ἀμετ.) α' συνθετικὸν προφανῶς εἶναι τὸ χολή.

Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς παραληφθὲν τὸ οὐσ. κούρτη σημαίνει 1) τὴν αὐλὴν 2) τὸ τεῖχος τὸ περικλείει αὐλὴν, ὥστε κουρτογουρίζω=χωρὸν τινὰ περιβάλλω διὰ τεῖχους, διὰ τειχίσματος.

Κοιλοκομμένος=ἱπικατάρματος (γιὰ δὲς φαεὶ πῶκαμε τὸ κοιλοκομμένο).

Συνήθης εἶναι τὸ ῥῆμα γλυκοπιάνομαι=ὑπὸ τῆς ἱεράς νόσου λαμβάνομαι, νὰ συνάπτωσιν οἱ λέγοντες πρὸς τὸ δικοπιάνομαι=συγενεῶν, μετὰ τινος σαρκασμοῦ, εἰς ὃν συνέτεινε ὄχι μόνον τὸ ὁμόηχον

των λέξεων, αλλά και ἡ γένεσις καὶ ἡ σημασία αὐτῶν. Διότι, ὡσπερ λέγεται τὸ βιάνει τὸ γλυκύ του = νοσεὶ τὴν ἰσρὰν νόσον, οὕτω καὶ τὸ βιάνει τὸ δικό του ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας· ἐπειδὴ δὲ δικοὶ (εἵμαστε δικοί· παραγ. δικωσύνη), ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, λέγονται οἱ σεγγενεῖς, δύνανται οἱ λαλοῦντες σαρκάζοντες ἀμφοτέρω ταῦτα τὰ ῥήματα ὡσπερ ταυτόσημα ὁμοῦ νὰ προφέρωσι (οἱ δύο τους δικοπιάνουνται καὶ γλυκοπιάνουνται)).

Περὶ τῆς λέξεως πετσὶ βλέπε ΜΝΕ Α' σελ. 396, ἐκ τούτου σύνθετον τὸ πανελλήνιον πετσοκομμένως.

Τὸ μάννα συντεθὲν πρὸς τὸ σέρνω (σύρω) ἔδωκε τὸ μαννοσέρνω (ἢ ἀδρεφὴ τοῦ Γιάννη μαννοσέρνει = ἀκολουθεῖ τὴν μητέρα ἐν τῇ ἀποκτήσει τέκνων ἰδίᾳ θηλέων ἢ ἔχει ὁμοίαν διαγωγὴν πρὸς τὴν μητέρα (κακὴν μάλιστα)).

Σχεδὸν ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων αἱ θεραπευαίνιδες λέγονται μαμουῖρες· καὶ δὲν ἔχομεν μὲν σύνθετον μαμουροθρέφω, οὐχ ἦττον συνηθέστατον εἶναι τὸ θηλ. τῆς μετοχῆς μαμουροθρεμμένη (αὐτὴ εἶναι μαμουροθρεμμένη = ἔχει ἀνατραφῆ τὴν ἀνατροφήν τῶν θεραπευαίνιδων, δουλικῶς ἄρα καὶ κακῶς).

Κοινῶς πιστεύεται ὅτι ὁ λαγῶς κοιμᾶται μὲ ἀνοικτούς τοὺς ὀφθαλμούς· ἐντεῦθεν λαγοκοιμῶμαι = ἔλαφρῶς κοιμῶμαι.

Ὁ πολλὰς πικρίας ποτισθεὶς λέγεται φαρμακοποτισμένος, ἐν ᾧ φαρμακοποτίζω δὲν λέγεται, ἀλλὰ μόνον κατὰ περίφρασιν ποτίζω μὲ φαρμάκι-ια ἢ ποτίζω φαρμάκι-ια.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον περιορίζεται ἡ χρῆσις τοῦ τοπικοῦ ἐνδύματος πανταχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, οὐχ ἦττον ἀσθενῶς ἔτι ἐπικρατεῖ τοῦτο πολλαχοῦ, ἐντεῦθεν πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἐνδεδυμένου κατὰ τὸν τρόπον τῶν Εὐρωπαίων λέγεται φραγγοφορεμένος, ἐν ᾧ φραγγοφορῶ δὲν ὑπάρχει· τὸ δὲ ῥασσοφορῶ ἀείποτε μεταβατικὸν (ἐπῆε 'ς τὸν Ἅγιο καὶ ἐρασσοφόρεσε τὸ γιό της· τὸν ἐρασσοφόρεσανε, ὅταν ἦτανε τεσσάρω χρονῶνε).

Τὸ θεομαχειῶμαι, ὅπερ σημαίνει 1) ἐπιμαρτύρομαι Θεὸν καὶ Ἁγίους ἵνα πείσω τινὰ 2) ἐπικαλοῦμαι μετ' ἀγανακτήσεως τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἶναι σαφές ὅτι α' συνθετικὸν ἔχει τὸ Θεός καὶ ὅτι ἐπλάσθη κατ' ἀναλογίαν τοῦ καταρῆσθαι· ἐντεῦθεν παράγωγον θεομαχισμὸς = ἐξορκισμὸς (τοῦ ἔκαμα τόσους θεομαχισμούς).

Ἄγνοῶ πῶς προῆλθεν ἡ σύνθεσις τοῦ ἀλουποτινάζω, ὅπερ λέγεται περὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀνίσου δυνάμεως παλαιστῶν τοῦ καταβάλλοντος τὸν ἀντίπαλον.

Φειδοτρώομαι μὲν δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον ὁ ἀόρ. ἐφειδοφαώθηκα = ὑπώπτεισα κακόν, ἀείποτε μεταφορικῶς, οὐδέποτε δὲ κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν. Σύνηθες παρὰ τοῖς ναυτιλλομένοις μάλιστα εἶναι τὸ τρίτον προσωπον νυχτοβάζει, λεγόμενον περὶ τῆς κατὰ τὴν νύκτα μετὰ νηνεμίαν πνοῆς ἀνέμου (τέτοια ἐποχὴ πάδα νυχτοβάζει, γιὰτὶ βγάνουνε, βλέπει, οἱ στεριές). Ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ σκαιῶς ἐξυβρίζω λέγομεν σκυλλοβρίζω. Περὶ τῆς λέξεως γουλλὶ διέλαβεν ὁ κ. Πολίτης ἐν Μελετῶν τόμ. Δ' σελ. 93· τοῦτο εὗρηται α' συνθετικὸν ἐν τῷ γουλοστρώνω. Τὸ θαλασσοδέρομαι = πλήτομαι ὑπὸ τῶν κυμάτων α' συνθ. ἔχει τὸ οὖσ. θάλασσα καὶ τὸ ψωμοζῶ = ζῶ ἄρτω τρεφόμενος, τὴν λέξιν ψωμί. Καραβοτσακίζω ἄχρηστον, ἀλλὰ σύνηθες τὸ καραβοτσακίζομαι, καραβοτσακισμένος.

Μαῦρα λέγονται ἀπὸ τοῦ χρώματος τὰ πένθιμα ἐνδύματα, ἐκ τοῦ οὖσ. τούτου σύνθετον εἶναι τὸ μαυροφορῶ, μαυροφορεμένος. Ἐκ τῆς φράσεως κάλλιο νᾶχης τὸ γαῖδαρο δεμένο παρὴ νὰ done γυρευῆς προῆλθεν τὰ σύνθετα γαῖδουρόδενη - γαῖδουρογύρευε ἐν τῇ γνώμῃ «κάλλιο γαῖδουρόδενη παρὴ γαῖδουρογύρευε» = νὰ εἶσαι Προμηθεὺς μᾶλλον ἢ Ἐπιμηθεὺς.

Περὶ ἄρτου, πλακοῦντος ἢ κρεάτων, τὰ ὁποῖα ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι καλῶς ἐψημένα, ἀλλ' ἐσωτερικῶς εἶναι ὠμά, λέγεται τὸ ἀφροκαίωμα, οἶονεὶ καιομαι κατὰ τὸν ἀφρόν, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. (Τὸ ψωμί ἀφροκάπκε τὸ ἀρνὶ εἶναι ἀφροκαμένο).

Γεροδοβασμένος = ὁ εἰς γῆρας προβεβηκώς (ὅπως καὶ νὰ πῆς ὁ Γιάννης εἶναι πλειὸ γεροδοβασμένος ἀπὸ τὴν ἀδερφήν του). Ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφραξ βράζω μὲ νερὸ προῆλθε τὸ νεροβράζω, δένω μὲ μαδίλι μαδηλοδένω, δένω τὸ κεφάλι κεφαλοδένω, δένω μὲ ἄλυσσες ἄλυσσοδένω.

Ἐν πᾶσι τούτοις ὁ τονισμὸς οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν παρουσιάζει, διότι ταῦτα καὶ σύνθετα τηροῦσιν ὅν εἶχον τόνον ὡς ἀπλᾶ (ΜΝΕ Β').

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

Σύνθετα ὧν τὸ α' συνθετικὸν ῥῆμα, τὸ δὲ β' οὐσιαστικόν.

Τὰ σύνθετα τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα τῶν τῆς προτέρας· σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ταῦτα ἐγένοντο ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς οἶον γλυκοσαλίζω (γλυκαίνει τὸ σάλιο μου), ζεστογωνιάζω (ζεσταίνω τὴ γωνιά), κουτσοκορφίζω (κουτσαίνω τοὺς κορφές), κουτσομεσιάζω-ομαι (κουτσαίνω τὴ μέση), κουτσοχεριάζω-ομαι (κουτσαίνω τὰ χέρια), στραβολαιμιάζω-ομαι (στραβώνω τὸ λαιμὸν ἢ στραβώνει ὁ λαιμὸς μου), στραπιγουνιάζω (στραβώνει τὸ πιγούνι μου), ἀλλαξοπίστησα-σες-σε κτλ. (ἄλλαξα τὴ βίστη μου), χασομεράω (χάνω, ἔχασα τὴν ἡμέρα μου) κ.ἄ.δ. Παραδείγματα τινὰ θὰ καστήσωσι σαφεστέραν τὴν σημασίαν τινῶν τῶν συνθέτων τούτων, ἐξ ὧν τὸ κουτσοχεριάζω καὶ τὸ στραβολαιμιάζω οὐδὲν κωλύει νὰ δεχθῆ τις ὅτι παρήχθησαν ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν κουτσοχέρης, στραβολαιμης. Εὐτείνη ἢ γυναικα ποτὲ δὲν ἐγλυκοσάλισε=ἡ γυνὴ αὕτη οὐδέποτε ἔχαρη· προφανές ὅτι τὸ ῥῆμα ἀείποτε μεταφορικῶς μεταχειρίζομεθα. Τριγυρίζει ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ πούπετσι δὲ ζεστογωνιάζει=οὐδαμοῦ χρόνον τινὰ διατριβεῖ. Δουλεύω ἐδῶ καὶ μιὰ ὥρα καὶ ἐκουτσομεσιάζτηκα. Μᾶς ἔφυγε ἢ δούλα κι' ἐκουτσοχεριαστήκαμε. Τήραξέ τονε πῶς στραβολαιμιάζει. Φύγε ἀπὸ δῶ γιατί τονε χασομεράς. Χασομεράμε τώρα δυὸ μῆνες.

Σύνθετα ἔχοντα α' συνθετικὸν ἐπίρρημα ἢ ἐπίθετον.

Εἰς τὰ σύνθετα τῆς τάξεως ταύτης οὐδὲν, νομίζω, κωλύει νὰ περιλάβω πλὴν τῶν μετοχῶν εἰς-μενος καὶ ῥηματικά εἰς-τος, ἀφ' οὗ ταῦτα πρὸς τὸ ῥῆμα μάλιστα συνάπτονται. Ἀναλυομένου ἐκάστου τῶν συνθέτων τούτων εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ θὰ γίνεσθαι σαφές πότε πρόκειται ἐπίρρημα καὶ πότε ἐπίθετον, ἐπειδὴ καὶ τῆς τάξεως ταύτης τὰ σύνθετα προῆλθον ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐπιρρήματα καὶ ἐπίθετα συνηθέσθαι ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ καὶ οἰκειότερα τοῖς λαλοῦσι συγχρότον παραλαμβάνονται εἰς σύνθεσιν

οὕτω τὰ ἐπίθετα νέος, ξένος, φρέσκος, ἀλαφρός, κουφός, ξένος, μισός κ.τ.δ. τὰ ἐπιρρήματα πρῶτα, καλὰ, κακά, στραβά, κουτσά, ξερά, δύσκολα, εὐκόλα κ.τ.δ. ἔδωκαν ἀπειρίαν συνθέτων συνηθεστάτων ἐν τῷ ἰδιώματι. Πρωτοαδειάζω,-ακούω,-ομαι, -αλωνίζω,-ανοίγω, -αρκινάω,-βγάνω,-βγαίνω,-βήχω,-βαίνω,-γδυῶμαι,-γελάω,-γελῶ,-γλέπω,-γράφω,-γυρίζω,-δείχτω,-διαβάζω,-έρκομαι,-θυμῶμαι,-κάνω,-κόδω,-κοκκινίζω,-κυτάω,-λαβαίνω,-λυῶ,-μαθαίνω,μιλῶ,-νυστάζω,-ξυπνάω,-παδρεύω,-ομαι,-πέφτω,-πιάνω,-ομαι,-πίνω,-πίνομαι,-πλερώνω,-ρίχτω,-σβῶ,-ῶμαι,-στρίψτω,-τελειώνω,-τρέχω,-τρίβω,-τρώω,-φέρνω,-φεύγω,-φορῶ,-φτάνω,-χύνω,-χώνω, ψωνίζω κ.ἄ.π.

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν συνθέτων τούτων διδασκόμεθα ὅτι τὸ α' αὐτῶν συνθετικὸν λήγει εἰς-ο, διότι τοῦτο ἐνομισθῆ τὸ κατ' ἐξοχὴν συνθετικὸν φωνῆεν καὶ διότι τὸ πρωτο-εἶναι τὸ ἐν τῷ γλωσσικῷ τῶν λαλούντων αἰσθηματι-κύριον, εἴτε ἀπὸ συμφώνου εἴτε ἀπὸ φωνήεντος ἄρχεται τὸ ἐπιφερόμενον ῥῆμα· κατὰ ταῦτα λοιπὸν πρωτοπιάνω, πρωτοαρκινάω, πρωτοφεύγω, πρωτοαδειάζω, πρωτοέρκομαι, πρωτοακούω, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ γνωστοὺς φωνητικὸς νόμους οἱ ἀσθενέστεροι φωνήεντες φθόγγοι καταπίνονται ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων (πρβ. ΜΝΕ Τόμ. Α' σελ. 21 κ. ἐξ.) παρὰ τάνωτέρω λέγεται καὶ πρωταρκινάω, πρωταδειάζω, πρωτόρκομαι, πρωτακούω· καταφανεῖς δὲ γίνονται οἱ διπλοὶ οὔτοι τόποι μάλιστα ἐν τῷ ἀορίστῳ οἶον ἐπρωτοέκατσα καὶ ἐπρωτόκατσα, ἐπρωτοῆρτα καὶ ἐπρωτόρτα, ἐπρωτοέκαμα καὶ ἐπρωτόκαμα, ἐπρωτοεκύταξα καὶ ἐπρωτοκύταξα, ἐπρωτοέστειλα καὶ ἐπρωτόστειλα, ἐπρωτόειδα ἢ ἐπρωτοεῖδα (ἐπικρατήσαντος τοῦ τονισμοῦ τοῦ ἀπλοῦ) καὶ ἐπρωτόδα, ἐπρωτοήτανε καὶ ἐπρωτότανε.

Πάντα σχεδὸν τὰ σύνθετα ταῦτα ἔχουσι δύο σημασίας, τὴν τοῦ πρώτος, πρότερος καὶ τὴν τοῦ τὸ πρῶτον· ὥστε πρωτογλέπω, -αρκινάω,-φεύγω,-πιάνω,-βαίνω κ.τ.λ. σημαίνουσιν ὅτε μὲν πρῶτος, πρότερος βλέπω κ.τ.λ., ὅτε δὲ τὸ πρῶτον, πρώτην φωνὴν βλέπω, ἀκούω, φεύγω, πιάνω, βαίνω κ.τ.λ. (Ἐγὼ τὴν ἐπρωτόδα πρῶτον εἶδον αὐτόν· ὅδες ἐπρωτόδα τὸ πρῶτον εἶδον κ.τ.λ.).

Τῶν τοιούτων ῥημάτων δὲν εἶναι ἄλλοτρία ἢ ἔννοια τῆς ἀμίλλης, ὅτε ἐρμηνευτέα ταῦτα διὰ τοῦ πρότερον. (*Ἐλα νὰ ἰδοῦμε ποιὸς θὰ πρωτογελάσῃ=τὶς πρότερον θὰ γελάσῃ. Ποιὸς ἐπρωτοτέλειωσε τὸ σκάψιμο;=τὶς πρότερον ἐπέρανε τὴν σκαφὴν;).

Πολλῶ πλείονα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ καλά, κακά, πολὺ σύνθετα· καλοδυῶμαι-καλοδυμένος, κακοδυῶμαι-κακοδυμένος, καλομαθαίνω-καλομαθημένος, κακομαθαίνω-κακομαθημένος, καλοφαίνεται (μοῦ, σοῦ, τοῦ, μᾶς κτλ.), κακοφαίνεται (μοῦ, σοῦ, τοῦ κτλ.), πολυπικραίνω-ομαι-πολυπικραμένος, πολυσεκλετίζομαι, πολυφαίνομαι, καλομελέτα, καλο-, κακο-, πολυ-, -βλέπω, -γαμῶ, -γελάω, -δουλεύω, -κυτάω, -μιλῶ, -πίνω, -πρεβατῶ, -τρῶω, -καλοπαδρεύω-καλοπαδρεμένος, κακοπαδρεύω-κακοπαδρεμένος, κακοκοιμῶμαι, κακοπατῶ, κακοτεταρτιασμένος, καλοθύμητος κ.ἄ.π.

Ἐν πᾶσι τούτοις τηρουμένου ἀμεταβλήτου τοῦ καλο-, τοῦ κακο-, τοῦ πολυ- καὶ ἰσχυροσῶν τῶν ἀνωτέρω περὶ τοῦ -ο τοῦ πρωτοπαρτηρήσεων (οἱ αὐτοὶ κανόνες περὶ τοῦ συνδετικοῦ -ο ἰσχύουσι καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐξ ἐπιρρημάτων καὶ ἐξ ἐπιθέτων συνθέτων) ἀξία προσοχῆς μάλιστα εἶναι ἡ σημασία. Οὕτω ἐκ τοῦ καλὰ βλέπω, γαμῶ, γνωρίζω-ομαι, διαβάζω-ομαι, δουλεύω-ομαι-δουλεμένος, δυῶμαι-δυμένος, ζυγιάζω-ομαι, θυμῶμαι, καταλαβαίνω, κυτάω, λιάζομαι, μαθαίνω-μαθημένος, μελετάω, μεταχειρίζομαι, μετράω, μιλῶ, παδρεύω-ομαι, περνάω, πιάνω, πίνω, πλερώνω-ομαι, τρώω, ψαίνω προέκυψαν τὰ σύνθετα καλοβλέπω=φιλοφρόνως βλέπω πρὸς τινα, καλογαμῶ (ὁ Πέτρος καλογαμεῖ=καλῆ γυναικὶ συγγίγνεται), καλογνωρίζω-ομαι (περὶ τῆς σημασίας τούτου βλέπε κατωτέρω), καλοδιαβάζω-ομαι=εὐχερῶς ἀναγινώσκω, ἀναγινώσκομαι, καλοδουλεύω-ομαι (ὡσπερ τὸ ἀπλοῦν δουλεύω λαμβάνεται μεταβατικῶς τε καὶ ἀμεταβάτως, οὕτω καὶ τὸ σύνθετον καλοδουλεύω οἷον εὐκείδης ὁ μάστορας καλοδουλεύει=καλῶς ἐργάζεται καὶ καλοδουλεύω τὸ ἀβέλι=καλῶς ἐργάζομαι, σκάπτω τὴν ἄμπελον), καλοδουλεμένος (χωράφι, σκουτὶ κακοδουλεμένο), καλοδυῶμαι-καλοδυμένος, καλοζυγιάζω=κατὰ τὸ δίκαιον χρωματίζω τοῖς σταθμοῖς, ἀντίκειται δὲ τούτῳ τὸ κακοζυγιάζω (ὁ μαγαζιάτῳρας

ποῦναι στὴ γειτονιὰ καλοζυγιάζει τὸ πρᾶγμα — μὴ βζωνίζεται ἀπὸ τὸ Γεράσιμο γιατί κακοζυγιάζει), καλοθυμῶμαι, καλοκαταλαβαίνω, καλοκυτάω=φιλοφρόνως βλέπω πρὸς τινα, καλολιάζομαι=ἰσχυρῶς, ἱκανῶς ἠλιάζομαι, ὑπὸ τὰς θερμὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου ξηραίνομαι, καλομαθαίνω μετὰ μεταβατικῆς καὶ ἀμεταβάτου σημασίας, διότι καὶ τὸ ἀπλοῦν μαθαίνω δύο σημασίας ἔχει οἷον· καλομαθαίνω τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί καλομαθαίνει — ἀφοῦ μᾶς ἐκαλομάθετε, ἐμεῖς θὰ ἐρκόμαστε, καλομαθημένος, κακομαθαίνω-κακομαθημένος· τοῦ καλομελετάω ἔχομεν μόνον τὸν τύπον καλομελέτα ἐν τῇ ῥήσει «καλομελέτα κι' ἔρκεται»=εὐ οἰωνίζου καὶ συμβήσεται· καλομεταχειρίζομαι, κακομεταχειρίζομαι, (ὁ Σπύρος δὲ γαλομεταχειρίζεται τῇ γυναϊκά του — ὁ Ἰατρός κακομεταχειρίζεται τοῦ ἀθρώπου καὶ δὲ θὰ κάμη δουλειά), καλομετράω=ὀρθῶς μετρῶ· καλομιλῶ· τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀντιτεθὲν πρὸς τὸ κακομιλῶ σημαίνει ἀγαθὰ λέγω τινα, ἀλλὰ παρὰ τὴν σημασίαν ταύτην ἐτέρα τῆς λέξεως ἔννοια, περὶ ἧς κατωτέρω, πολλῶ ἐπικρατεστέρα. Καλοπαδρεύω-ομαι-μένος· εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦ παδρεύω ἀρχικῶς περὶ γυναικῶν λεγομένου ἐγένετο χρῆσις καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ τὰ σύνθετα δὲ καλοπαδρεύω, κακοπαδρεύω, μικροπαδρεύω περὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν λέγονται· οἷον καλοπαδρεύω, κακοπαδρεύω τῇ γόρῃ μου, τὸ γυιό μου, ἐκαλοπάδρευσε ἢ ἐκακοπάδρευσε τῇ γόρῃ τσῆ, τὸ γυιό τσῆ, ὁ ξάδρεφός μου ἐκαλοπαδρεύτηκε, ἐμικροπαδρεύτηκε. Ἡ μετοχὴ μικροπαδρεμένος-η ἐγένετο οὐσιαστικὸν (ὁ γυιὸς τσῆ μικροπαδρεμένης ἔσπασε τὸ δρισινολόγο τοῦ Μεμᾶ — ὁ μικροπαδρεμένος ἐπούλειε στραγάλια)· καλοπερνάω=εὐ διάγω τὸν βίον, πρὸς τοῦτο δ' ἀντιθετον εἶναι τὸ κακοπερνάω, συνώνυμον πρὸς τὸ κακοπορεύω (ὁ πατέρας του καλοπερνάει ἢ ὁ πατέρας του τὴ γαλοπερνάει), οὐσιαστικὸν καλοπέρασι (πρβλ. ἡ φτώχεια θέλει καλοπέρασι), καλοπιάνω=κολακεύων προσάγομαι τινα (καλοπιάσματα=θεωπεύματα)· καλοπίνω· ὡσπερ παρὰ τὸ τρώω καλὰ λέγεται καὶ πίνω καλὰ, οὕτω καὶ καλοπίνω παρὰ τὸ καλοτρῶω μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας· οἷον τὸ παιδί καλοτρῶει, καλοπίνει. Ἐπειδὴ τὸ καλο- ἐν πολλοῖς σύνθετοις ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱκανῶς, πολὺ, ἄγαν (ἐκαλόκατσα

κι' εἶναι ἀργά, θὰ φύγω), διὰ τοῦτο καλοπλερώνω σημαίνει πληρώνω ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, πρὸς τοῦτο δὲ συγγενὲς εἶναι τὸ χρυσοπλερώνω (ἂ θὰ πάρῃ τὰ πεπόνια, θὰ da χρυσοπλερώσῃ=θὰ πληρώσῃ ὡς ἐάν ἦσαν ἐκ χρυσοῦ· κύταξε μὴ σπάσῃς τὴ γούπα, γιατί θὰ δῆνε χρυσοπλερώσῃς), καλοτρῶω, καλοψαίνω-ομαι (σήμερα τὸ ψωμὶ εἶναι καλοψημένο—ὁ καφῆς ἐκαλοψήθηκε).

Ἐν πλείστοις συνθέτοις σχεδὸν δ' ἐν πᾶσι τὸ καλο- ἔχει ἐπιτακτικὴν ἔννοιαν προσληθῶσαν ἐκ τῆς ἔννοιᾳς τοῦ καλῶς, ἱκανῶς, ὅθεν λίαν, ἄγαν (πρβλ. Τί λὲς πῶς δὲ δρώει τὸ πουλλάι; ἐγὼ βλέπω ποῦ τρώει καὶ καλοτρῶει. Τί λὲς πῶς δὲ βερνάει εὐτείνῃ ἢ δεκάρα; ἐγὼ γλέπω πῶς περνάει καὶ καλοπερνάει, γιατί δὲν εἶναι κάρπικη. Κάθομαι καὶ καλοκάθομαι. Τί μ' ἐρωτᾷς γιατί μιλῶ; ἐγὼ θὰ μιλῶ καὶ θὰ καλομιλῶ. Ἐοδεύει καὶ καλοξοδεύει. Πλερώνει καὶ καλοπλερώνει. Θυμᾶται καὶ καλοθυμᾶται. Γνωρίζω καὶ καλογνωρίζω. Καταλαβαίνω καὶ καλοκαταλαβαίνω). Τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς ἐπιτάσεως καὶ βεβαιώσεως ἔχουσι τὰ σύνθετα ταῦτα λεγόμενα μετὰ τῶν ἀπλῶν, ἐν ἀρνήσει δὲ μετὰ τοῦ δὲ (δὲν) σημαίνουσι τὸ ἀσθενῶς, ὀλίγον ὅθεν ἥκιστα, οὐδαμῶς (πρβλ. ὁ Γεώργιος δὲ μοῦ καλομιλεῖ, γιατί ἐφαδάστηκε τώρα ποῦ ἐπλούτησε. Ἐλᾶτε κοδά, γιατί δὲ γαλοδλέπω. Δὲ γαλακούω, ἔχασα τὴν ἀκοή. Δὲν εἴχαμε καλογνωριστῆ ποῦ μοῦ ἐζήτησε νά done δανείσω ἑκατὸ τάλ-λαρα).

Ὡσπερ τὸ καλο- ἐν τῷ καλοδιαβάζω-ομαι, καλοκαταπίνω-ομαι, καλοκολλᾶρεται, καλοπιάνω-ομαι, καλοράφεται, καλοσιδερώνεται, καλοχωνεύω-ομαι σημαίνει εὐχερῶς, εὐκόλως, οὕτω τὸ ἀντίθετον αὐτῷ κακο- σημαίνει δυσχερῶς· οἷον αὐτὸ τὸ γράμμα κακοδιαβάζεται—ἢ ψευτιὰ κακοχωνεύεται—κακοταιριάζω (κακοταιρίαστος)—ὁ βάνδος κακοπιάνεται=ὁ φυγὸδικος δυσκόλως συλλαμβάνεται—τὸ φόρεμα, ὄδες ἢ κλωνὰ εἶναι σάπια, κακοσιδερώνεται—εὐτείνῃ ἢ κολλαρίστρα εἶναι κακή, γιατί βλέπω ποῦ κακοσιδερώνει τὰ ρούχα—ὅταν τὸ σίδηρο εἶναι κρύο, κακοκολλᾶρεται τὸ πουκάμισο—ἔχει ἀγίνα καὶ κακοκαταπίνει—κούκκαλο ἀπο ψαρι κακοκαταπίνεται—ἢ φωτιὰ εἶναι γραῖος καὶ κακοσβείεταί—ἢ πυρκαϊὰ, διότι πνέει ἀπηλιώ-

της, δυσχερῶς κατασβέννυται—καλακούρμαστος=εὐπειθῆς (ἀκουρμαίνομαι=πειθομαι)—καλοπροαίρετος (πρβλ. αὐτὰ εἶναι παιδιὰ καλοπροαίρετα=οὔτοι παῖδες εἰσιν ἀγαθοί).

Ἡ σημασία τοῦ πολυ- ἐν τῷ πολυανακατώνω-ομαι, -γράφω, -διαβάζω, -ζῶ (πρβλ. εἶναι ἄρρωστος κακὰ καὶ δὲ θὰ πολυζήσῃ), -κάνω (πρβλ. ἡ δοῦλα ἦτανε κλέφτρα καὶ λιχοῦτσα καὶ δὲ μᾶς ἐπολυέκαμε—ἐκείνη δὲ βολυκάνει σὲ σπίτια), -λογαριάζω, -πικραίνω-ομαι, -πίνω, -συλλογεῖσθαι, -τρῶω εἶναι εἰς πάντας σαφῆς. Σημειωτέον δ' ὅτι τοῦ πολυ- ἢ σύνθεσις λίαν συνήθης καὶ εὐχερῆς οἷον· πολυαγαπημένος-ν-πιθυμημένος-ν, -πικραμένος-ν, -μιλῶ, -σεκλετίζομαι, μὲ πολυγνοιάζει, -λογαριαστὸς (μεσ' στὸ καλάθι ἦτανε σταφύλια πολυλογαριαστὰ=πολλῶν ειδῶν) κ.ἄ.π.

Τὰ σύνθετα ταῦτα προῆλθον ἐκ τῆς κατὰ παράταξιν ἐκφορᾶς π.χ. πολυγράφω ἢ γράφω πολὺ, πολυδιαβάζω, πολυζῶ, πολὺ πιθυμημένος καὶ οὕτως ἐξῆς.

Εἰς τάνωτέρω ἄξια προσθήκης εἶναι καὶ τὰ ἐπόμενα σύνθετα· πολυφαίνομαι (ἀμετ.)=συχνὰ φαίνομαι (δὲν ἐπολυφαινότουνε στὴ βλατεῖα—ἦτανε ἄρρωστος καὶ δὲν ἐπολυφαινότουνε στὴν ἀγορά)· πολυφαίνομαι (μεταβ.)=νομίζω τι πολὺ (πολυφαίνομαι τὰ λεφτὰ=τὰ χρήματα μοὶ φαίνονται πολλά, ἐπολυφάνηκε τὴ βλερωμῆ=ἰθεώρησε τὴν ἀμοιβὴν μεγάλην)· ἀντίθετον τούτου εἶναι τὸ λιγοφαίνομαι, ὅπερ ἀείποτε μεταβατικὸν (ἐλιγοφάνηκε τὰ λεφτὰ, τὴ βλερωμῆ). Λιγοχεριάζω=διαθέτω ὀλίγας χεῖρας ἐργατῶν, ὀλίγους ἐργάτας (ἦξερα πῶς λιγοχεριάσεις καὶ ἦρα νὰ σὲ βοηθήσω). Ἀγουροζύφω (ζύφω ἄγουρα), ἀναποδογυρίζω (γυρίζω ἀνάποδα). Κακοφαίνεται (μοῦ, σοῦ, τοῦ, κτλ.)· ἀπρόσωπον (μοῦ κακοφαίνεται ποῦ δὲ βορῶ νὰ σ' εὐχαριστήσω), τούτου δ' ἰσοδύναμον εἶναι τὸ δὲ μοῦ καλοφαίνεται (ὅταν τὸν εἶδα νὰ ἔρκεται πρῶτῃ-πρῶτῇ, δὲ μοῦ ἐκαλοφάνηκε=μοῦ ἐκακοφάνηκε).

Τὸ παραξοφαίνομαι, οὔτινος ὁ κ. Χατζιδάκις σημειοῦται τὴν σύνθεσιν ἐν Μ.Ν.Ε. Α' σελ. 325, ἀπαντᾷ οὐ μόνον ἀμεταβάτως ὡς ἐπιτακτικῶν ἀλλὰ καὶ μεταβατικῶς ὡς προσωπικὸν (μοῦ παραξοφαίνεται τὸ νύμφι μου βιάσθηκα τὴ τὴ γουδέδα—μὴ σοῦ παρα-

ξοφάνῃ, ἂν ἀκούσης πῶς δὲ θάρτω— παραξοφαίνομαι τὴ διμῆ ποῦ μου γυρεύεις— ἐπαραξοφάνηκα τὰ λόγια του= εὔρον παράξενα).

Ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς γλυκὰ κουβειδιάζω, κυτάω, μιλῶ, φιλῶ παρήχθη τὸ γλυκοκουβειδιάζω, -κυτάω, -μιλῶ, -φιλῶ, καὶ εἴ τι ἄλλο.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπλάσθησαν τὰ σύνθετα συχναρρω-στάω, -συχνοδιαβαίνω, -κρυολογειῶμαι, -μυρίζω, -περνάω, -πίνω, -σταυρώνω, -συναχώνομαι, -τρῶω, ἀδικοβγάνω (ξέρω πῶς σ' ἀδικοβγάνουνε=γνωρίζω ὅτι σὲ διαβάλλουσι), -σκοτώνω -μένος, ξεροβήχω, -καταπίνω, -τηγανίζω, -τρίβω, κρυφογελάω, -κυτάω καὶ -κυτάζω, -κουβειδιάζω, -μιλῶ, -μουρμουρίζω, -στραβοβλέπω, -κυτάω καὶ κυτάζω, -κοιμῶμαι, -πατῶ, -τιμωνίζω, ἀγριοκυτάζω, -κυτάω, -μιλῶ, κουφακούω, -οκιάω, σφιχτοδένω -ομαι, βαρειαναστενάζω, λειανοκαμωμένος, -κόβω, -κοπανίζω, μισοβρίζω, -κάνω, -καταλαβαίνω, -μαθαίνω, -τελειώνω, -τρῶω, -σθηῶμαι, -ψαίνω (βράζω, κάνω, καταλαβαίνω κ.τ.λ. τὸ μισὸ ἢ τὰ μισά), ξενοδουλεύω, -κοιμῶμαι, -κρατειῶμαι=δὲν εἶμαι συγγενής, εἶμαι ξένος πρὸς τινα, -παδρεύω -ομαι (δουλεύω στὰ ξένα ἢ σὲ ξένους, κοιμῶμαι στὰ ξένα ἢ σὲ ξένους κ.τ.λ.). Τὰ οὕτω συντιθέμενα τηροῦσι τὸν τόνον τοῦ ἀπλοῦ.

Συνδεδεικτὰ σύνθετα ῥήματα.

Ἐν τούτοις τηρουμένου τοῦ τόνου τοῦ β' συνθετικοῦ, ὅπερ μένει ἀμετάβλητον, τὸ α' συνθετικὸν ὅτε μὲν δὲν μεταβάλλεται, ὅτε δ' ἐμφανίζεται μεταβεβλημένον, λήγει δὲ εἰς -ο, τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδεδεικτὸν φωνῆεν οἶον· ἀνοιγοδιαπλατώνω (ἀνοίγω + διαπλατώνω), ἀνοικοκλειῶ (ἀνοίγω + κλειῶ), βαινοβγαίνω (βαίνω + βγαίνω), κλωθογυρίζω (κλώθω + γυρίζω), κλωτσοπατῶ (κλωτσάω + πατῶ), παιζογελῶ (παίζω + γελῶ), περνοδιαβαίνω (περνάω + διαβαίνω), στριφτογυρίζω ἢ στριφογυρίζω (στρίφτω ἢ στρίφω + γυρίζω), τρεμοσθῆῶμαι (τρέμω + σθηῶμαι), ἀνεβοκατεβαίνω (ἀνεβαίνω + κατεβαίνω), λυσοδένω (λυῶ-

ἔλυσσ+δένω), μαυρομελανιάζω (μαυρίζω + μελανιάζω), ξεραποξυλώνομαι (ξεραίνομαι + ἀποξυλώνομαι), ξεροβουβαίνομαι (ξεραίνομαι + βουβαίνομαι), ξεροκουκκαλιάζω (ξεραίνω + κουκκαλιάζω), χρυσαλειφώνω (χρυσώνω + ἀλειφῶ· τὸ δὲ -ώνω κατὰ σύμφυρσίν τινα κείται), γεννοαναθρεμμένος (γεννημένος + ἀναθρεμμένος), μαυροζωμένος (μαυρισμένος + ζωμένος· τὸ ζώνω ἐκ τοῦ -ῖος σημαίνει γίνομαι πελιδνός), ἐγεννόςπαιρνε (ἐγέννα + ἔσπαιρνε πρβλ. διαλέπαρτοβουσε-γεννόςπαιρνε=εἰς κόρακας ἦτε μήτηρ καὶ ὁ πατήρ).

Ῥήματα σύνθετα ἐκ προθέσεως.

Ἐν συνθέσει μετὰ ῥημάτων συνθέστεραι εἶναι αἱ προθέσεις παρὰ, ματὰ (περὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιρρηματικῆς σημασίας βλέπε Μ.Ν.Ε. τόμ. Α' σελ. 235), ξανά, ξε, σπανιώτεραι αἱ προθέσεις πρὸς, ἐπί, ἀντί, ὑπό, διά, ἐν, ὑπέρ. Ἐκ τῶν προθέσεων ἄρα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μόνη ἢ εἰς οὐδόλως ἀπαντᾷ ἐν συνθέτῳ ῥήματι, εἴτε ἀρχαιοῦθεν διασωθέντι εἴτε νεωτερικώτερον πλασθέντι.

Ἡ γνωστὴ σημασία τῆς παρὰ νὰ σημαίη ὑπερβολὴν καὶ ὑπέρ-βασιν τοῦ προσήκοντος μέτρου διατηρεῖται ἐν τοῖς ἐπομένοις ῥήμασι· παραβάνω (τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ τὸ κατωτέρω παραμετράω ἔχουσι καὶ ἄλλην σημασίαν, διότι τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει ἀμιλλῶμαι δρόμῳ οἶον· ἐκεῖνοι οἱ δύο παραβάνουνε στὸ τρεχάκι—ἔλα νὰ παραβάλουμε, τὸ δὲ δεύτερον κακῶς μετράω· οἶον ὁ μαγαζιάτῳρας παραμετράει=κακομετράει· καὶ τὸ παρακούω δὲ παραπλησίαν ἔνοιαν ἔχει, διότι σημαίνει ἀκούω ἄλλ' ἀντ' ἄλλων), παραβράζω, παραβωδάω καὶ παραβώνω (τὸ ἀπλοῦν ἀβωδάω καὶ ἀβώνω· τοῦτο δὲ κατὰ γνωστούς νόμους, οὓς ἀνέπτυξεν ὁ κ. Χατζιδάκις, ἐκ τοῦ ἀπωθῶ)-γίνομαι, -γιομῶζω καὶ -γιομίζω, -γουρουνίζω, -γράφω, -δέρνω, -δίνω (τὸ ῥῆμα τοῦτο πλὴν τῆς σημασίας τοῦ ἄγαν, λίαν δίδω σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ καταρειῶμαι, βλαστημῶ π.χ. μὴ μὲ θυμῶνης μωρέ, γιατί θὰ παραδώσω! Ποῦ νὰ παραδώσω! ἐκ τῆς φράσεως παραδίδομαι τὸ διαβόλαι σημασιωτέον δ' ὅτι λέγεται καὶ μετ' ἀντικειμένου οἶον· νὰ παραδώσω τὰ βατέρρα μου καὶ τὴ μάνα

μου!), - δουλεύω, - κάθομαι. - καίω, - κάνω, - κλέφτω, - κορδώνομαι, - μετρώω, - μιλώ, - ξεβουρίζω (τοῦτο σημαίνει ποιῶ τινα ἀμελεῖν τῶν ἑαυτοῦ ἔργων καὶ ἀνειμένως διάγειν ἔχει β' συνθετικόν τὸ ἀλλαγῶ ἀπαντῶν ζβουρίζου καὶ ζβουρίζω = λέγω, ὅπερ ἀνάγει ὁ G. Meyer εἰς τὸ σερβικόν sbor = σύνοδος, λόγος καὶ τὸ sboriti = λέγειν καὶ τὸ βουλγαρικόν sbor' σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι καὶ ἐν τῇ ῥωσικῇ ὑπάρχει ἡ λέξις 'sbor = σύνοδος κ. τ. λ.), - ξεκωλιάζω, - ξηλώνω, - παίρνω, - παχαίνω, - πίνω, - ρεσεύω (τὸ ἀπλοῦν ῥεσεύω ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ οὐσ. αἴρεσι αἴρεσεσ· παρὰ τὸ οὐσ. δηλαδὴ αἴρεσι ληφθέν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἴσον πρὸς τὸ οὐσ. κακία νομισθὲν ἐπλάσθη ὁ ἀόριστος αἰρέσεισα ἐκ φράσεων οἷα ἦδε· τὸ παιδί ἀπόχτησε αἴρεσεσ = τὸ παιδί αἰρέσειψε· ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰ- (e) ἰθεωρήθη αὐξήσις, ἐπλάσθη ἐνεστώσ ῥεσεύω ἄνευ τοῦ e. Λέγεται δὲ οὐ μόνον ἀμεταβάτως, ἀλλὰ καὶ μεταβατικῶς οἷον ῥεσεύω τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί ῥεσεύει), - ρεδεύω = τρέχω (ὁ G. Meyer παραθέτων τὸ ἀλλαχῶ λεγόμενον ἀρεντεύω καὶ τὸ ἀρεντᾶτος (ἐν Κεφαλληνίᾳ ῥεδᾶτος = τρεχᾶτος) ἀνάγει τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ἀρχαῖον σλαβικόν riada θηλ. τοῦ riad = τάξις) - συνοριάζω = ἀφανίζω τὰ ὄρια κτήματος ἐκτείνω ταῦτα ἐπὶ τὸ ἀλλότριον κτήμα, - τρώω, - φουσκώνω, - χορταίνω, - χώνω, - ψαίνω.

Πολλάκις ἡ πρόθεσις παρὰ οὐδόλωσ εἶναι αἰσθητὴ καὶ τὸ σύνθετον ἔχει σημασίαν ἀπλοῦ, οἷον παραγγέρνω, παραδέρνω, παραμονεύω (τοῦτο κυρίως παρασυνθετον).

Πολυάριθμα εἶναι τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ ματὰ καὶ τοῦ ξανά, ἅτινα σημαίνουσιν αὐθις, ἐκ νέου, οἷον ματα-, - ξανα-, - ακούω, - ανεβαίνω, - ματα-, ξανάρκομαι, - γυρίζω, - διαβάζω, - δίνω, - καίω, - κάνω, - κατεβαίνω, - κατουριῶμαι, - κλαίω, - κυλάω (ὅταν τὸ ῥῆμα ἔχη τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑποτρέπεσθαι τὴν νόσον λέγεται σύνθετον ἐκ τοῦ ξανά, οἷον ὁ ἄρρωστος ἐξανακύλησε, οὐδέποτε δὲ ἐματακύλησε, ἐν ᾧ ἐν τῇ συνήθει τοῦ μετακινεῖν σημασία λέγεται κατ' ἀμφοτέρων), - λαβαίνω (τούτου διάφορον τὸ μεταλαβαίνω = κοινῶν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὥστε τοῦτο αἰσθητὸν ὡς ἀπλοῦν, ὥσπερ καὶ τὸ μετανοιώνω, μεταχειρίζομαι κ.τ.τ.), - λέω, - λησμονάω, - μιλώ, ξαναμωραίνω-ομαι, ματα-, - ξανά, παίρνω,

-πειράζω, - πέφτω, - περνάω, - πιθώνω, - πίνω, - πληρώνω, - ραφτώ, - ρίχτω, - ρωτάω, - σταυρώνω, - φέρνω.

Ἡ συνήθης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σημασίᾳ τῆς ἐκ σημαίνουσιν τελείωσιν, ἐξεργασίαν, εἶναι ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ σπανιωτάτη· οὕτω π. χ. ἐν Κεφαλληνίᾳ ξεκουφαίνω = ποιῶ τινα κωφόν, ἐκκωφῶ, ἐν ᾧ ξεκουφαίνομαι = ἀνακτώμαι τὴν ἀκοήν. Ἐν πολλοῖς δὲ τῶν μετ' αὐτοῦ συνθέτων τὸ ξε- οὐδὲν δύναται καὶ τὸ σύνθετον εἶναι αἰσθητὸν ὡς ἀπλοῦν, οἷον ξαστερώνω (ἀμετ.), ξανοίγω, ξελέχω, ξυπολυῶμαι, ξεθερματίζω, ξεχωρίζω, ξεφουλίω. ξετιμώνω, ξεθαρρεύω. Συνθεσιτάτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ ἔξω, τῆς ἀφαιρέσεως, ἀποβολῆς, ἀπομακρύνσεως οἷον ξεβγάνω = προαγωγεύω (ἢ μάννα ἐξέβγαλε τὴ γόρην), - βρακώνωμαι, - βρατσώνωμαι, - ζορκιάζω - γαινιάζομαι = ἀποβάλλω τι, - θωριάζω περὶ ἐνδύματος ἀποβάλλοντος τὴν χροάν (πρβλ. εὐτεῖνη ἢ γιακέττα ἐξεθώριασε ἀπὸ τὸ πλύσιμο), - κάνω, ξεκαρδίζομαι (πρβλ. ἐξεκαρδίστηκα στὰ γέλοια) - κουτσαίνω, μαι, - λέω = ἀθετῶ τὸν λόγον μου, - λογιαζώ, - μυαλίζω, - πιρίζω (Παροιμιῶν Πολίτου Γ. 21) - πορτίζω, σαβουρώνω, - σπιτιζώ - ομαι, - σπυρίζω, σφατίζω - ομαι = ἀφαιρῶ τὸν τράχηλον, καταπονῶ τὸν τράχηλον.

Τὴν γένεσιν τοῦ ξε- ἐν τοῖς συνθέτοις ῥήμασι δύναται ὁ βουλόμενᾶ εὐρη ἐν M. N. E. σελ. 31, ἐν τῇ αὐτῇ δὲ σελίδι καὶ ἐξῆς καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ πῶς τὸ ξε- ἐδήλωσε τὸ ἐναντίον τῶν ἀπλῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι δὲν τίθεται τὸ ξε- μετὰ προσηγορικῶν εἰς δῆλωσιν τοῦ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος σημασιόμηνῃ ἰδιότης ἀνήκε πρότερον τῷ ὑποκειμένῳ· δὲν λέγεται λοιπὸν παρ' ἡμῖν, ὥσπερ ἀλλαχῶ, ξεκαλόγερος, ξεκαπετάνιος, ξεδάσκαλος. ξεμυλωνᾶς, ξεσυμπέθερος, ἀπόπαππας, οὐδὲ ἀποσυμπέθερος ὥσπερ ἐν Πάρφ. Τὸ ξε τοῦ καθ' ἡμᾶς ξεσυμπεθερεύω ἄσχετον πρὸς τὸ ξεσυμπέθερος, ἐπλάσθη δὲ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ξε- κάνω, ξεράφτω, ξεθερδεύω κ.λ.π.

Ἀξία παρατηρήσεως ἡ τοῦ ξε- χρῆσις, καθ' ἣν τὸ ὑπ' ἄλλου λεγόμενον ἐπαναλαμβάνομεν ἀπλοῦν τε καὶ μετὰ τοῦ ξε- θέλοντες οὕτω νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἀγανακτοῦμεν ἐπὶ τῷ λεγομένῳ καὶ δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτὸ (πρβλ. ἐγὼ παιδάκι μου θὰ φύγω· τί μοῦ λῆς· κάτσε καὶ ξεκάτσε! — Τὶ κάνει ἡ μάννα σου; Μαγερεύει!

Τὴ μαγερεύει καὶ ξεμαγερεύει· εἶναι ὥρα νὰ πάη στάλωνι.
— *Ὡ πατέρα μου πατερούλλι μου, δὲ do ξανακάνω! Τὴ πα-
τέρα μου καὶ ξεπατέρα μου! Ἐγὼ θὰ σὲ σκοτώσω στὸ ξύλο.)

Ἡ ἀπὸ ἐν συνθέσει μετὰ ῥημάτων σημαίνει κυρίως περάτωσιν, τελείωσιν, ἐξεργασίαν τοῦ ὑπὸ ῥήματος σημανομένου, ἐν τισι δ' ἐ-
πεσκιόσθη ὅπως ἢ τῆς ἀπὸ σημασία καὶ ταῦτα αἰσθάνονται οἱ λα-
λοῦντες ὡς ἀπλᾶ, οἷον ἀποθάνω=ἐκτιπρώσκω, ἀποδένω (ἀποδε-
μένος, ἀπόδεμα), ἀπολάω (ἐκ τοῦ ἀπολύω, συνεξέδραμε πρὸς τὰ
πολλὰ εἰς-άω), ἀποζητάω, ἀποστομώνω=ποιῶ τινα μηδὲν ἔχειν
εἰπεῖν. Ἡ δὲ τοῦ τελειοῦν σημασία εὐρηται ἐν τοῖςδε· ἀποκαϊδίζω
(πρβλ. ὅποιος μὲ στραβὸ καθήρη τὴν αὐγίτσα ἀποκαϊδίξει),
-λειτρουγάω, -ξηλώνω, -ξυλώνομαι, -σαρώνω, -τελειώνω,
-τρῶω. Σύνθετα ἐκ τῆς ἀνὰ συνήθη εἶναι τὸ ἀναβλύζω, -γλεί-
φομαι, -παίρω=παύομαι (περὶ βροχῆς) (πρβλ. Περίμενε λιγάκι
ν' ἀναπάρη (τὸ νερό), γιατί βρέχει καὶ θὰ γένης μοσκίδι), -
πίνω (περὶ ἀγγείου ἐν ᾧ τὸ ὑπάρχον ὑγρὸν ἀπόλλυται ἐξατμιζόμε-
νον ἢ ἐκρέον), -σταλάζω, -ἀναχαίρομαι (πρβλ. Εἶδ' ὁ βλάχος
τὴ γενεᾷ του κι' ἀναχάρηκ' ἢ καρδιά του).

Ἡ δὲ κατὰ ἐν ἄλλοις μὲν σημαίνει λίαν, ἄγαν οἷον· καταδρο-
πιάζω -ομαι, -κομματιάζω -ομαι, -ξηλώνω -ομαι, -χρεώ-
νομαι κ.τ.λ. ἐν ἄλλοις δὲ εἶναι ἄχρους οἷον· κατακάθομαι, -πιάνω
πρβλ. καταπιάνω τὸ φόρεμα καὶ ἐκαταπιάστηκε ὁ γυῖος =
συνελήφθη), -σταλάζω -φέρνω.

Ἐκ τῆς περὶ σύνθετα εἶναι ἄλλα τε καὶ τάδε· περιγελάω,
-μένω, περιορίζομαι, -παίζω, -φρονάω.

Σύνθετα ἐκ τῆς προθέσεως συ-, συν-εἶναι τὸ συβάω (Κρήτες
συπαλλίζω, Μήλιοι συβάλλω, ἄλλοι δὲ συμπαίνω Μ.Ν.Ε. Α'
σελ. 298), συβηλάζω=ὁμορός εἰμι (ἐκ τοῦ συμπλησιάζω haplo-
logie), συδαιλίζω=ἀνακινῶ τὸ πῦρ, συμμαζώνω-ομαι, συγαί-
ομαι, συνεβάζω (Μ.Ν.Ε. Α' σελ. 30, 31), συνεπαίρω=παρα-
σύρω, συνεπαίρομαι=παραφέρομαι, συνεπαρμένος=ἐξημμένος,
παράφρων, συφέρνω (Μ.Ν.Ε. Α' σελ. 291) καὶ συνεφέρνω
(Μ.Ν.Σ. Α' σελ. 30, 31), (ἐν τοῖς συνθέτοις τούτοις διεσώθη τὸ
πληρέστερον ἐπαίρω-ἐπαίρω, ἐν ᾧ ἐν τῷ ἀπλῷ παίρω ἀπεβλήθη
τὸ ε (πρβλ. Μ.Ν.Ε. σελ. 216) ἐξαιρέσει μόνον τῶν φράσεων ἔπαρε

γέροδα βουλή καὶ παιδεμένου γνῶσι καὶ ἔπαρε καὶ κατά-
λαβε).

Περαινόντες τὸν περὶ τῶν συνθέτων ῥημάτων λόγον παραθέτομεν
παραδείγματα συνθέτων ἐκ τῶν λοιπῶν προθέσεων· ἀγαστρώνω
-ομαι, ἀδισκόβω, ἀδιστελώνομαι (ἀδιστυλώνομαι) καὶ ἀδριστε-
λόνομαι (βλ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΚΔ' σελ. 29), διαβαίνω, διαλέω,
πιτιμίζω, ποτάζω=κτῶμαι (τὸ ῥῆμα τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὑπο-
τάσσω καὶ τοῦ ὑπόταξα. Ἐκραξα: κράζω=ὑπόταξα: ὑπο-
τάζω, εἶτα δὲ ἀπόταξα-ἀποτάζω, ἐκ τούτου δὲ πόταξα-πο-
τάζω), προσποδιάζω (τούτο λέγεται περὶ πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ ὀδη-
γοῦντος τὴν νύμφην πρὸ τοῦ ὑμεναίου παρὰ τὸν γαμβρόν), ὑπερα-
σπίζω-ομαι.

Σύνθετα παρατακτικὰ ἢ συνδευτικὰ (dvandva).

Πλὴν τῶν παρατακτικῶν συνθέτων ῥημάτων, περὶ ὧν ἐγένετο λό-
γος ἀνωτέρω, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἰδιώματι, ὡσπερ καὶ παρὰ τοῖς λοι-
ποῖς τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὐσιαστικὰ καὶ ἐπιθετα παρατακτικὰ.

Παρατακτικὰ Οὐσιαστικά.

Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Π. Γ. Γενναδίου ἐν Λακωνίᾳ λέγεται ἀπρι-
λομαῖς (πρβλ. Παροιμιῶν Πολίτου Γ' σελ. 220.73 «Νὰ μὴ ζηλέ-
ψης τὴ Λαμπρὴ γυναῖκα καὶ τὸν Ἀπριλομαῖ φοράδα»)· τὸ σύνθετον
τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν Κεφαλληνίᾳ (καὶ ἀλλαχοῦ) κατὰ τὸν τύπον μαϊά-
πριλο (οὐδ.)· εἶναι δ' ἐσφαλμένη ἢ πληροφορία τοῦ κ. Μπούτουρα
ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθείσῃ πραγματείᾳ «Τὰ ὀνόματα τῶν μη-
νῶν ἐν τῇ Νεοελληνικῇ», καθ' ἣν ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται δῆθεν ὁ Μα-
γιάπριλος καὶ ὁ Ἀπριλομαῖς.

Ἐκ τοῦ οὐσ. γίδια καὶ τοῦ οὐσ. πρόβατα προέκυψε τὸ σύνθετον
γιδιοπρόβατα, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τὸ σύνθετον ποταμοθά-
λασσα ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ οὐσ. ποταμὸς καὶ τοῦ οὐσ. θά-
λασσα (πρβλ. ἤπιε τὴ βοταμοθάλασσα = ἔπιεν οἶνον ἴσον τῇ
ποσότητι τοῦ ποταμίου καὶ θαλασίου ὕδατος, ἄρα πολύν), ὁμοίως
δ' ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν λαδί καὶ ξεῖδι τὸ παρατακτικὸν λαδοῦξειδο·

ἐπειδὴ δὲ παρὰ τοῖς λαλοῦσι ἐκάτερον τῶν εἰς σύνθεσιν ὑποκειμένων οὐσιαστικῶν ὑπελήφθη κύριον, ἐσχηματίσθη καὶ ἕτερος τύπος τὸ ξεινόλαδο καὶ σημαίνεται διὰ τῆς λέξεως κρᾶμα ἐλαίου καὶ ὄξους, δι' οὗ ἀρτύουσι πλὴν ἄλλων καὶ τὸν ἄρτον (ῥῆμα ξεινολαδιάζω). Τοιοῦτον ἔδεσμα εἶναι σήμερον συνήθης τῶν πενεστέρων τροφή, ἀλλ' ἐν ἄλλοις χρόνοις βίου ἀπλουστεροῦ καὶ λιτοῦ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἔφηβοι τοιοῦτον ἔδεσμα ἐλάμβανον κατὰ τὸ δειλινόν, ὥρα· δηλαδὴ τινὰς πρὸ τοῦ δεῖπνου.

Ἐκ τῆς συνεκφορᾶς λεμόνια - πορτογάλια καὶ νεράτζια - πορτογάλια προήλθον τὰ σύνθετα λεμονοπορτόγαλα καὶ νερατζο-λέμονα (ταῦτα εἶναι καὶ προσδιοριστικά), ὁμοίως ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τοῦ σκότια - πλεμόνια τὸ σκοτοπλέμονα, τοῦ γυναικες - παιδιὰ τὸ γυναικόπαιδα, τοῦ Δειλινᾶτα - Φαρακλᾶτα τὸ Δειλνοφαρακλᾶτα, τοῦ Τραυλιᾶτα - Περατᾶτα τὸ Τραυλοπερατᾶτα. Δι' ὃν λόγον λέγεται λαδόξειδο καὶ ξεινόλαδο ἀδιάφορος, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον λέγεται καὶ σκοτοπλέμονα καὶ πλεμονόσκοτα. Τοιαύτη ἀδιάφορος θέσις τῶν συνθετικῶν μερῶν δὲν συμβαίνει εἰς τὸ Δειλνοφαρακλᾶτα καὶ Τραυλοπερατᾶτα, διότι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς συνθέτοις τούτοις κύριον ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαλούντων ὑπελήφθη τὸ α' συνθετικόν, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὸ Δειλινᾶτα, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ Τραυλιᾶτα. Δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ παρ' ἀλλήλαις θέσις τῶν κωμοπόλεων (Δειλινᾶτα - Φαρακλᾶτα καὶ Τραυλιᾶτα - Περατᾶτα) παρήγαγε τοὺς λαλοῦντας εἰς δημιουργίαν τῶν συνθέτων τούτων· σημειωτέον δ' ὅτι διὰ παρατακτικῶν σημαίνονται καὶ οἱ κάτοικοι Δειλνοφαρακλᾶδες = Δειλινᾶδες καὶ Φαρακλᾶδες, Τραυλοπερατᾶδες = Τραυλιᾶδες καὶ Περατᾶδες.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συνθέτων ἄξια μνησίας νομίζω καὶ τὰ ἐπόμενα παρατακτικά, τῶν ὁποίων σαφὴς εἶναι ἢτε γένεσις καὶ ἢ σημασία· ἀβελοχώραφα (ἀβέλια καὶ χωράφια), ἀδρόγενο (ὁ ἄδρας καὶ ἡ γυναῖκα), ἀδερφοξάδερφα (ἀδέρφια καὶ ξαδέρφια), ἀγιναρκοῦκια (ἀγινάρες καὶ κουκιά), ἀνεμόβροχο καὶ ἀνεμοβρόχι (ἄνεμος καὶ βροχή), ἀρνοκάτσικα (ἀρνιά καὶ κατσίκια), τὸ ἀσπροκόκκινο δισκος κυβείας ὀνομασμένος οὕτω ἀπὸ τοῦ γράματος τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐξωγραφημένων τριγώνων (ἄσπρο - κόκκινο),

ἀστραπόβροδα (ἀστραπὲς καὶ βροδές), βαρουτόσκαγα (βαροῦτι καὶ σκάγια), βεροδαχτύλιδα (βέρες καὶ δαχτυλίδια), βοῖδοβούβαλα (βόϊδια καὶ βουβάλια), μαννοθυγατέρα (μάννα καὶ θυγατέρα), μαχαιροπέρουνα καὶ περουνομάχαιρα (μαχαιρία καὶ περούνια), Νικολοβάρβαρα (πρβλ. Πικρομιῶν Α' σελ. 238), νυφοπεθερὰ (νύφη καὶ πεθερὰ) (μεσ' στὸ μεσημέρι μᾶς ἤρτανε καὶ οἱ δύο, νυφοπεθερά· ἦτε νύμφη καὶ ἡ πενθερά· νυφοπεθερὰ κάθουσαι στὸ ἴδιο σπίτι καὶ ὅλη μέρα τρώουσαι = ἡ νύμφη καὶ ἡ πενθερὰ συνοικοῦσι καὶ ἐρίζουσι ἀλλήλαις)· παιδόσκυλα (παιδιὰ καὶ σκυλιά) ('Εγὼ δὲν ἔχω τὰ παιδόσκυλά μου), πορτοπαρέθυρα (πόρτες καὶ παρεθύρια), σεσκλοσέλινα (σέσκλα καὶ σέλινα), σημεραῦριο (τὸ) (σήμερα καὶ αὔριο) (μὲ τὸ σημεραῦριο δὲ θὰ κάμουμε δουλειά), σταυρομάναλα (σταυρὸς καὶ μανάλια), Σαββατοκύριακο (Σαββάτο καὶ Κυριακή), Τετραδοπαράσκευο (Τετράδη καὶ Παρασκευή).

Παρατακτικὰ ἐπίθετα.

Τὸ ἐπίθετον νεκρός, σημαῖνον ἐν τῷ ἰδιώματι τὸν ἐστερημένον ἄλατος, τὸν ἀνούσιον, συνετέθη πρὸς τὸ ταυτόσημον ἀνάλατος καὶ ἐπλάσθη τὸ σύνθετον νεκρανάλατος (νεκρός - ἀνάλατος), ὁμοίως τὸ κίτρινος καὶ πράσινος ἔδωκαν τὸ κιτρινοπράσινος, τὸ ἀρσενικός καὶ θηλυκός τὸ ἀρσενικοθήλυκος (πρβλ. τάρχαιον ἀρρενόθηλυς), τὸ γλυκύς καὶ ξεινός τὸ γλυκόξεινος, τὸ ἄσπρος καὶ κόκκινος τὸ ἀσπροκόκκινος, τὸ καθαρὸς καὶ μελαχρονός τὸ καθαρομελάχρονος, τὸ μόνος καὶ ἀκριβός τὸ μονάκριβος, τὸ χοδρὸς καὶ νόστιμος τὸ χοδρονόστιμος, τὸ σγουρὸς καὶ ξανθός τὸ σγουροξάνθος), τὸ κουρλός (= τρελλός) καὶ φασασμένος τὸ κουρλοφασασμένος, τὸ μαῦρος = δυστυχής καὶ τὸ κακομοίρης ἔδωκαν τὸ μαυροκακομοίρης, τὸ παλαβός καὶ ἔξυπνος ἔδωκαν τὸ παλαβοῦξυπνος, καὶ τὸ μαῦρος καὶ κίτρινος τὸ μαυροκίτρινος.

Ἐπὶ τινος ἀρτοποιοῦ κατεσκευάσθη ποτὲ ἄρτος, ὅστις οὔτε δευτέρας ποιότητος ἦτο οὔτε τρίτης, ἐπωλεῖτο δὲ εἰς τιμὴν μεταξὺ τῆς τιμῆς τοῦ δευτέρας ποιότητος καὶ τῆς τιμῆς τοῦ τρίτης ποιότητος

ΠΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ἄρτου, ἐπειδὴ δὲ τὸν μὲν πρῶτης ποιότητος ἄρτον λέγομεν ἡμεῖς ψωμί πρῶτο, τὸν τῆς δευτέρας ψωμί δεύτερο, τὸν τῆς τρίτης ψωμί τρίτο, ὁ οὕτω κατασκευασθεὶς ἄρτος ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ κατασκευαστοῦ ψωμί δευτερότрито, ἄρτος δὴλον ὅτι οὔτε δευτέρας ποιότητος οὔτε τρίτης, ἐπειδὴ δὲ ὑπ' ἄλλων ἔτι καὶ νῦν τοιοῦτος κατασκευάζεται ἄρτος, ἡ λέξις εἰσαχθεῖσα ἐπεκράτησε. Ὅπως δὲ τὸ πρῶτο, δεύτερο, τρίτο προκειμένου περὶ ἄρτου οὐσιαστικοποιήθησαν. οὕτω καὶ τὸ δευτερότрито (πρβλ. δόσε μου δύο πρῶτα καὶ ἓνα δευτερότрито). Εὐτεῖνοι τρῶνε δευτερότрито).

Ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν ἔχει τὸ συνδετικὸν σύνθετον σκαφτοσκάλλι (τῆ δουλειὰ τῆ γάνουνε σκαφτοσκάλλι=ἐργάζονται τὸ ἔργον ἐπιπολαίως). Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀγρὸς σκάπτεται καὶ μετὰ τινα χρόνον σκαλλίζεται, πολλάκις ὁμως ἀναγκάζονται οἱ γεωργοὶ καὶ τὰς δύο ταύτας ἐργασίας συγχρόνως νὰ κάμωσι, νὰ σκάψωσι καὶ νὰ σκαλλίσωσι· ἐντεῦθεν ἡ ἔννοια τῆς ἀνωμάλου ἐργασίας, τῆς ἐπιπολαίας.

Τονισμὸς τῶν συνδετικῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων.

Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων τούτων παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τόνος τοῦ β' συνθετικοῦ ἢ τηρεῖται, οἷον μαννοθυγατέρα, νυφοπεθερά, παππαδοκαλογέροι, σεσκλοσέλινα, κουρλοφασασμένος, μαυροκακομοίρης, νεκρανάλατος, χοδρονόστιμος ἢ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν οἷον ἀδερφοξάδερφα, ἀνεμόβροχο (ἀλλὰ καὶ ἀνεμοβρόχι μετ' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου), δευτερότрито, μαχαιροπέρουνα, σταυρομάναλα, τετραδοπαράσκευο, γλυκόξεινος, σγουρόξανθος.

Σύνθετα ἐκ διπλασιασμοῦ.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν συνδετικῶν συνθέτων δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ σύνθετα, ὅσα προήλθον ἐκ διπλασιασμοῦ τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ τῆς ἀντιθέτου ἔννοιαν ἔχουσας. Γράψε-γράψε, δόσε-δόσε, κόψε-κόψε, κυτάξου-κυτάξου, λιμάρνε-λιμάρνε, μίλνε-μίλνε, ξεφύλλισε-ξεφύλλισε, ξήλωνε-ξήλωνε,

παῖξε-παῖξε, πρεβάτνε-πρεβάτνε, τραύα-τραύα, τρῖψε-τρῖψε, φάε-φάε, φόρτωσε-φόρτωσε, φτύσε-φτύσε κ.ἄ.π. ἀνέβα-κατέβα, ἀγάλια-ἀγάλια καὶ ἀγάλι-ἀγάλι, ἀνοίγω-κλειῶ, ἀνοίξε-κλειῖσε, ἀπάνου-κάτου, βαίνω-βγαίνω, γράψε-σβῆσε, δεμάτι-δεμάτι, ἔβα-ἔβγα, κάτσε-σήκω, κούτσι-κούτσι (ἐπίρρημα, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὸν τὸ κούτσι-κούτσι, ἀναπήδησις ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν ποδῶν, τοῦ ἑτέρου μένοντος μετεώρου· πρβλ. πολὺ σ' ἀρέσει τὸ κούτσι-κούτσι), νύχτα-νύχτα, πάω-ἐρχομαι, πέφτω-σπκῶνομαι, ράψε-ξήλωσε, πρωῖ-πρωῖ, ρόγα-ρόγα, σύρε-ἔλα, τσαβῖ-τσαβῖ, φασούλι-φασούλι, φόρτωσε-ξεφόρτωσε, χεῖρου-χειρότερος-η-ο καὶ χεῖρου-χειρότερα.

Καθ' ὅλου τὰ οὕτω συντιθέμενα εἶναι προστακτικαί, τὸ δ' ὅλον εἶναι αἰσθητὸν τοῖς λαλοῦσιν ὡς ἐπίρρημα, προσλαβὸν δ' εἶτα τὸ ἄρθρον οὐσιαστικοποιήθη ὡς γίνεται δὴλον ἐκ τῶν ἐπομένων φράσεων, τὰς ὁποίας παραδείγματος χάριν παρατιθέμεθα.

Γράψε-γράψε ἐχάλασε ἢ πέννα — πρεβάτνε-πρεβάτνε ἐκουράστηκα — φόρτωσε-φόρτωσε ἐκάτσαμε τὸ γάϊδαρο — μὲ τὸ πρεβάτνε-πρεβάτνε ἔσκασα — γάμπνε-γάμπνε ἐβγῆκε ἢ γλῶσσά του — θὰ ἀφήσετε τὸ ἀνέβα-κατέβα ποῦ ἐπιάσετε; θὰ παύσατε ὅ,τι ἤρχισατε νὰ κάμνετε, νὰ ἀνεβαίνετε καὶ νὰ κατεβαίνετε; — σήμερα δὲ μᾶς πάει ἡσυχία, ἔχουμε ἀνοίξε-κλειῖσε — μὲ τὸ μίλνε-μίλνε δὲν ἀποσταίνει ἢ γλῶσσά του — μὲ τὸ φάε-φάε θὰ σκάσετε — φαεῖ ποῦ πάει μᾶσσα-φτύσε δὲν εἶναι φαεῖ — κυτάξου-κυτάξου στὸ γαθρέφτη ἐξεσφαίστηκε — ξήλωνε-ξήλωνε θὰ δο χαλάσης τὸ σκουτί

Σύνθετα οὐσιαστικά.

Τῶν συνθέτων οὐσιαστικῶν τὸ α' συνθετικὸν μέρος δύναται νὰ εἶναι 1) οὐσιαστικόν, 2) ἐπίθετον, 3) οὐσιαστικὸν τιθέμενον ἀντὶ ἐπιθέτου, 4) ῥηματικὴ ἔννοια καὶ 5) ἄκλιτον μέρος λόγου.

Σύνθετα οὐσιαστικά, ὧν τὸ α' συνθετικὸν οὐσιαστικόν.

Ἡ περικνημῖς λέγεται ἐν Κεφαλληνίᾳ σκαρτσούνι, γυνὴ δὲ τὰς κρῆας, κερτρῶν ἐν τῇ Σῶν κατασκευὴν περικνημίδων εἰς ἀγρότιδας

ἀναθέτουσα, εἶτα δὲ τὰς οὕτω κατὰ παραγγελίαν κατασκευασθείσας περικνημιίδας πωλοῦσα λέγεται σκαρτσουνολοίστρα. Προφανεὲς ὅτι τὸ ὄλον ἀνάλογον ἔχει τὸ μοιρολοίστρα καὶ ἡ δημιουργία αὐτοῦ προϋποτίθησι τὸ σύστημα τῶν ἀρσενικῶν εἰς-λόγος εἶναι ἀρκιδολόγος=εἰσώθρακον, βελινολόγος=θήκη βελονῶν, κοκκολόγος=ὁ συλλέγων κόκκος καὶ μάλιστα τὸν καρπὸν τῆς ἐλαίας, κρεμμυδο-λόγος=ἐντομον τρῶγον τὰς ῥίζας τῶν κρομμύων (προσκουρίς), σκα-ρικολόγος, (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δρομεὺς ὁ φέρων τὴν ἀγγελίαν τῆς ἀφίξεώς τινος εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ καὶ ἀμειβόμενος διὰ τοῦτο· Σκα-ρίκια=συχάρικια), συκολόγος-συκολοῖ=πιτηνόν, τρισινολό-γος=ὁ ἀλλαχοῦ κουβαρᾶς (ἢ λέξις ἐκ τοῦ *teresio, teresine*=νό-μισμα, κέρμα). Ψυλλολόγος=χιτῶν τὴν νύκτα φορούμενος (τὸ νυ-χτικό), θερμολοῖ=μικρὸν πῆλινον ἄγγειον πρὸς ἐναπόθεσιν φαγη-τοῦ νηπίων.

Τὸ ξεψυχάω εἶναι καὶ μεταβατ. καὶ ἀμετ. Ἐκ τούτου παρήχθη τὸ ξεψυχῆσθαι καὶ κατὰ πληθ. ξεψυχῆστρες· οὕτω καλοῦμεν τὰς γυναῖκας ἐκεῖνας ὅσαι προσερχόμεναι εἰς οἰκίαν ἵνα συλλυπηθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τινός τῶν τοῦ οἴκου ἐπὶ πολὺ ἐκεῖ διατρίβουσι καὶ διὰ τῶν συχνῶν αὐτῶν ἐρωτήσεων περὶ τοῦ νεκροῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν καθίστανται ὀχληραὶ εἰς τοὺς οἰκείους τοῦ θανόντος.

Εὐλοδζίπουνο εἶναι ξύλον διάτρητον μέχρι τινός, ἐν ᾧ ἐμβάλ-λεται βελὸν πρὸς πλοκὴν περικνημιίδων· ὠνομάσθη δ' οὕτω, διότι προσαρμόζεται εἰς τὴν ὄσφυν, ἔνθα τὰ ἄκρα ἐπενδύτου γυναικείου πε-ριβάλλοντος τὸν κορμὸν μέχρι τῆς ὄσφους (τὸ ξύλο τοῦ δζιπου-νοῦ). Αὐτὸ τοῦτο καλεῖται καὶ σκαρτσουνόξυλο.

Συνήθεις εἶναι αἱ ἀραὶ σκατὰ στὴ βψυχὴ του, της, κ.λ.π. καὶ γαμῶ τὸ Χριστό του, της, κ.λ.π. ἐκ τῶν φράσεων τούτων ἐπλά-σθησαν τὰ σύνθετα σκατόψυχος καὶ γαμόχριστος.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαίων πλέκουσιν οἱ ἱερεῖς δέσμη κλάδων φοίνικος, τὴν ὁποίαν κοσμοῦσι διὰ εἰκονίσματος ἐκ χάρτου καὶ διδου-σιν εἰς τοὺς ἐπισήμους ξένους τιμῆς ἕνεκεν. Ἡ δέσμη λέγεται βαγιο-φόρα, τῆς λέξεως δ' ἡ σύνθεσις σαφής.

Μόνοι τῶν τεχνιτῶν οἱ ὑποδηματοποιοὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος δὲν ἐργάζονται· ἐντεῦθεν τὰ ἀγαροδευτέρα εἶναι ἡ δευ-τέρα ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἡ ὀρισμένη εἰς ἀργίαν αὐτῶν.

Ἡ πρόληψις ὅτι οἱ νεκροὶ ἰδίᾳ τῶν φθισικῶν ἐκχέουσι φθειράς καὶ οὔτοι μένουσιν ἐν τῷ πτώματι, ἀν μὴ ἡ σαβανῶστρα κύπτουσα παρὰ τὸ οὖς τοῦ νεκροῦ εἴπη ὀρισμένον ξόρκι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δι-μουργίαν τοῦ συνθέτου ψειροβοῦκι.

Προσάναμμα εἶναι τὰ ξηρὰ ξυλάρια ἢ ἄχυρα, τὰ πρῶτα καιό-μενα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς παρασκευὴν πυρᾶς.

Ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος συνθέτων οὐσιαστικῶν με' α' συνθ. ὄνομα, ὧν τινὰ πανελληνία, θὰ καταδειχθῇ ὁ πλοῦτος αὐτῶν καὶ ἡ ποιικιλία ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι.

ἀβελόβεργα

ἀβελόφυλλο

ἀγιογδύτης (πρβλ. ΜΝΕ Α' σελ. 419)

ἀδερφομοῖρι (πρβλ. τὸ σπίτι ἦτανε ἀδερφομοῖρι καὶ τὸ χωρίσανε=ἡ οἰκία ἀνῆκε εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐγένετο δια-νομὴ αὐτῆς)

ἀδερφοφάος=ὁ ἀδικῶν τὸν ἀ-δελφόν

ἀδερόλυσσα (καὶ λυσσεδερία)

ἀδραγαθίες (αἰσθητὸν ὡς ἀ-πλοῦν)

ἀδρογενοχωρίστρα=γυνήικανὴ νὰ διαζεύξῃ ἀνδρόγυνον, εἶτα δ' ἀπλῶς γυναῖον

ἀδρογυναῖκα

ἀδρόσταμα=ἀνάστημα ἀνδρὸς

ἀγαθότοπος

ἀγιναρόκηπος

ἀγουροφλόουδα

ἀθεμονοτόπι (τὸ μέρος τοῦ ἀ-

ϋαμὰς τοῦ πένθου ἐπιθυμίας)

ἀπολύχι=ἰδιωτικὸν ἰδιωτικὸν ἰδιωτικὸν
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ — 29 —

μασθὲν οὕτω ἀπὸ τοῦ σχήματος τῶν ῥαγῶν)

ἀλατόπετρα=λίθος εὐκόλως τρι-βόμενος, ὅμοιος τῷ ὀρυκτῷ ἄ-λατι, περὶ τοῦ ὁποίου πιστεύε-ται ὅτι μεταβαλλόμενος εἰς κό-νιν καὶ ῥοφώμενος θεραπεύει τὴν συνάγχην.

ἀλετροπόδα=οἱ ἕξ ἀστέρες τοῦ Ἔριωνος, οἱ ὀμοιάζοντες πρὸς ἀλετροποδῖ· οὕτω δὲ καλεῖται ἡ πτέρνα τοῦ ἀρότρου, ἡ γύη, τὸ μέρος τοῦ ἀρότρου εἰς τὸ ὀ-ποῖον ἐφαρμόζεται τὸ ὕνιον.

ἀλογόμυια

ἀλογόμυλος

ἀλογοπέτσι

ἀλογοτενέδες (ὁ, οἱ)=ὁ διευ-θύνων τοὺς ἵππους ἀλωνίζοντας

ἀμυγδαλόλαδο

ἀνεμογάρτης

ἀνεμοδοῦρι=πᾶν ὃ,τι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πλήσσειται

ἀνεμομαζώματα (ἐν τῇ φράσει

ἀνεμομαζώματα διαλοσκορ-

πίσματα)
 άνεμορούφουλας
 άνεμότρατα = δικτυον μέγα άλι-
 ευτικόν συρόμενον υπό δύο ίστιο-
 φόρων πλοίων παρ' άλληλα
 πλεόντων.
 άνθόνερο
 άρκοδολόι = όμιλος εύπατριδών
 άρνιθόκωλος = νόσημα του προ-
 σώπου όνομασθέν ούτω από του
 σχήματος των πληγών.
 άρνοπόκι = άμνου έρια.
 άσβεστόχωμα = χώμα έχον χρω-
 μα άσβέστου
 άσκινοκάρα = ό λοβός του σχίνου
 άστροπελέκι
 άχεροκαίλα = αι πυραι αι καιό-
 μεναι την έσπέραν τής παραμο-
 νής τής έορτής του 'Αγίου 'Ιω-
 άννου (23 'Ιουνίου).
 άχεροκάλυθο
 άχερόσπιτο
 αύγότσουφλο = τó κέλυφος ώου.
 βασιλάνθρωπος
 βασιλογυναίκα
 βασιλόκωλος
 βασιλόμουνος
 βασιλόσπιτο
 βατόβουρο
 βελονότρυπα
 βεργοκάλαθο
 βικόλος (και βουκόλος)
 βολυμόπεννα (βολύμι = μόλυ-
 βδος).
 βουρκολόγος (και κοπρολό-

γος = τόπος ένθα σωρεύεται κό-
 προς).
 βρακοζώνι (και βρακοζώνα).
 βραχόπετρα = λίθος εύκόλως τρι-
 βόμενος.
 βρονδοθέρι (Mercurialis an-
 nua).
 βροχόνερο = τó ύέτιον ύδωρ
 βωγδομμάτι (είδος σταφυλής)
 βαρτσαμόλαδο
 γαιδουροδέσιμο
 γαιδουροκκλησιά = ιεροτελε-
 στία μακρόν διαρκούσα χρόνον
 γαιδουροκουβέδα = λόγος περι-
 όνων
 γαιδουροκόφινο
 — κυλίστρα (τοπων.)
 — λάτης
 — πάτνημα (τοπων.)
 — φάωμα
 — φόρτι
 — φόρτωμα
 γαλισσαύγουλο (τό αύγό τση
 γάλισσας)
 γεροδάλαφο = γέρων κακός
 γεροδοκόριτσο
 — παλλήκαρο
 γεροδόπιασμα = τέκνον γεννηθέν
 των γονέων και του πατρός ίδια
 προβεβηκότων την ηλικίαν
 γεροδόχτικο = ή έκτική νόσος
 των γερόντων
 τση Γονατοκκλησιās - τση Γο-
 νατοπροσκύνησις = ή έορτή
 τής Πεντηκοστής.

γουρουνάπιδο
 γουρουνότριχα
 γυναικοδουλειές
 — καυγās
 γυρολόγος
 γυφτοχώρι
 γαρδιοφύλι
 δεδρολίβαο
 δειαφοκέρι (άλλαχού καιαφο-
 κέρι)
 διαβατόρουγα (διαβάτης-ρόυ-
 γα) = όδός παρά την άμαξιτόν
 συντομωτέρα ταύτης).
 διαολογύναικο
 — δουλειά
 — ξεδούλιο
 — σπορά
 δισκοπότρηο
 Διχαλαύλακα (τοπων.)
 δροσοτόπι = τόπος ύγρός
 δζογογυναίκα = γυνή εύσωμος
 και ώραία (α' συνθετικόν τó δζό-
 για = χαρά).
 θαλασσομάχος = ή κραία ή προ-
 έχουσα τής πώρας.
 θεογνωσία (πρβλ. έβήκες σέ
 θεογνωσία = έσυνετίσθης).
 θερμοζάχαρι = έκχειλισμα ζακ-
 χάρεως έν ύδατι ζέοντι (θερ-
 μός = τó ζέον ύδωρ).
 καθολόζουμο (κάβολε ή κράμβη)
 καβαναρόσκουνο
 καθηλόκουπα
 καλαμόκουνια
 κάλυβοκάλαμο

κάλαμοπόδαρο = τó καλάμι του
 ποδαριού.
 καμαρολόγος (δι' άνομοίωσιν έκ
 του κάμαρολόγος).
 καπωνόζουμο
 καραβόπανο
 καραβόσκουνο
 καραβόσκυλο(ς)
 καρβουνοσάκκι
 κατοουροκάνατο
 κατσικομουνούχι = έκτομίας έ-
 ριφος.
 κατωφλόπορτο
 κερατόπιασμα = γόνος νόθος γυ-
 ναικός έν νομίμω γάμω.
 κερατοχώρι
 κεροδοσιά = ποσότης κηροϋ αναγ-
 καία προς ιεροτελεστίαν, μάλι-
 στα νεκρικής πομπής.
 κεφαλοκόλονα (τά) = κιονόκρανα
 κιτρόνερο
 κλειδοκάτορας = κλειδοϋχος (τό
 ρ έξέπεσε δι' άνομοίωσιν)
 κλειδωνότρυπα
 κλεφτόγερωσ
 κλεφτόπαππας
 κλιματόφυλλο
 κοβόδεμα
 κοκκορέβιθο — κοκκορεβιθιά
 (Pistacia terebinthus L) —
 κολοκυθάπιδο.
 κολοκυθοκορφάδες
 κολοκυθόσπορος
 κοπελλολόι = όμιλος κορασίδων
 κορακόβηχας

κοσκινοτρύπι (τὸν ἐκάμανε τοῦ κλιβάνου ὑποδεχομένη τὴν
κοσκινοτρύπι = διέτρησαν αὐ- τέφραν.
τὸν μὲ πολλὰς σφαίρας). λεβαντόνερο (νερὸ τσῆ λε-
κοιτοφῶλος = ὁ ἐρευνῶν τοὺς ὀρ- βάντας)
νιθῶνας λεβιθόχορτο (λεβίθα = ἔλιμις)
κουρλοκέλλι (τὸ κελλί τοῦ τρελ- Λινοβρόχια (τοπων.) καὶ λινο-
λοῦ) βρόχι = ὁ τόπος ἔνθα τὸ λίνον
κουτσαύτης - μύτης, - δόδης, - ἀποτίθεται ἵνα σαπῆ.
χέρης, - πόδης (τῶν δύο πρῶ- λιτρουβειῶ
των τὸ θηλ. εἰς - ο ἢ κουτσαῦτο, λογοδιάρροια (Κατὰ μαρτυρίαν
ἢ κουτσομύτο, τῶν λοιπῶν εἰς τοῦ κ. Χατζιδάκι ἤδη παρ' Ἀ-
-α ἢ κουτσοδόδα κ.λ.π.) θηναίῳ)
κοφισόπιττα (κοφίσι εἶναι ὁ πα- λογοφόρος = ξυλοκόπος
στός ἰχθὺς ὁ ὑπὸ τῶν ἄλλων λυχνόλαδο
'Ελλήνων, ὅπου εἶναι γνωστός, μαγιόλαδο = ἔλαιον ἀγρίων ἀν-
λεγόμενος στοκοφίσι ἀγγλιστί θέων, δι' οὗ ἐπαλείφουσι πληγὰς,
stockfish). ἔντομας κ.τ.λ.
κρασάσκι μανικοπουκάμισο
κρασοκολόκυθο μαργαριταρόριζα
κρεατόπιττα καὶ κριατόπιττα μαρκοβέλονο = (βελόνη κεντή-
κρεβδατόστρωσι (ἡ) ματος)
κρεβδατοστρώσι (τὸ) μαρκοπάνι (ὑφασμα πρὸς κέν-
κρισαρόξυλο τησιν)
κυπαρισσόφυλλο Μαστραλέξις - Μαστροδιονύ-
κωλομήρι σις - Μαστροφώτις κ.τ.δ. (Διὰ
κωλοσφόγι τῶν συνθέτων τούτων ὀνομάζον-
λαβροκουλλούρα ται πρόσωπα τεχνιτῶν, ὧν τὰ
λαδάσκι βαπτιστικὰ ὀνόματα εἶναι Ἀ-
λαδοβογια Διόνυσις, Φώτις κ.τ.δ.
λαδοζούμι Μαστραλέξις, Μαστροδιονύ-
λαιμοδέτης (ὁ) σις κ.τ.τ. δύναται ἔτι νὰ ση-
λαιμοδέτι (τὸ) μαινη δεινός τις Ἀλέξις, δει-
λαιοκόκκι = ἐλαιοπυρὴν νός τις Διονύσις κ.τ.δ.).
λαιόφυλλο ματόφουδο καὶ φρυδόμματο
λακκοφούρνη = ὀπή τετράγωνος φρύδι = ἡ ὄφρυς

μαχαιοβιγάρτης βροχῶν.
μελισσόχορτο (πρβλ. Ἐπιστημ. νερόφειδο (πρβλ. Χατζιδάκι -
'Ἐπετηρ. 1907-1908 σελ. 404) Κρουμβάχερ σελ. 409)
μελισσοουργός (πτηνόν) νεροχελώνα
μελόσυκο νευρόπονος
μεροδοῦλι νυστοτράγουδο (τραγοῦδι ποῦ
μεροκάματο = ἡ ἐργασία μιᾶς κάνει νύστα)
ἡμέρας καὶ τὸ ἡμερομίσθιον. νυχτόβασμα = ρεῦμα ἀέρος ἀπό-
μυλάπιδο = ἄπιον τὴν γεῦσιν μή- γειον πνέον τὴν νύκτα.
λου ἔχον. νυχτοκόπος = ὁ πλανήτης Ζεὺς.
μυλοροδάκινο νυχτοκόρακας = ἐρωδιὸς ὁ ἀστε-
μιστοκούλλουρο καὶ μιστό- ρίας.
πιττα (ἐν ᾧ μοῦστος) νυχτολούλουδο (κατὰ τὸν κ.
μυξομάδηλο Τσετσεῆλην ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ.
μυτριόποδας (μὴ ἐκ τοῦ βο- 1907 - 1908 σελ. 481 ἡ νυκτο-
τρώπους;) καλλίς).
μολόπονος (ἴσως κατ' ἀφομοίω- νυχτόπιασμα = παῖς οὗ ἡ σύλ-
σιν ἐκ τοῦ μελόπονος - μέλος ληψις ἐγένετο νυκτός.
πόνος) νυχτοπουνέντες (πουνέντες
μουσταλευρεὰ τσῆ νυχτός)
μυιγοκάθωμα ξόβεργα (ἰξόβεργα)
μυιγόσκατο ξυλοκρέββατο
μυιγόχεσμα ξυλοχάλασι
μυλαύλακο ξυλοφάος
νεραδζάνθη - α παιδιαροκαμώματα
νεροκουβαλητής καὶ νεροκου- παππαδάθρωπος = ὁ ἱερεῦσιν
βαλιᾶς ὀμιλῶν
νεροκράτης = δεξαμενὴ ὕδατος παππαδοπαῖδι = ὁ υἱὸς ἱερέως ἢ
χρησίμου πρὸς ὑδρευσιν κήπου. παῖς ὑπηρετῶν ἱερεί.
νερόκρασο (κρασί νερωμένο) παππαδόνηφν (ἡ νύφη τοῦ
νερόμυλος παππαᾶ)
νερολαδιὰ = κηλίς πατουσόδρομος = ἡ πεζῆ δια-
νεροποδὴ νυθεῖσα ὁδός.
νεροποδὴ πεπονόφλουδα
νεροποδὴ κατὰ τὸν ἴσον εἰς
ἐπιπέδῳ κατὰ τὴν ἐπιπέδῳ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

σματος ἐρυθροῦ, δι' οὐ ἀγρεύοντες
τοὺς πέρδικας καλύπτουσι κλω-
βόν.
πεταλοκάρφι
πετροκάλαθο
πετροκόριθο (εἶδος σταφυλῆς
τραχειάς)
πετροκότσυφας (τὰ περὶ τῆς
παραγωγῆς τοῦ κότσυφας καὶ
τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τσ βλέπε ἐν
σελ. 113 τῶν ΜΝΕ. Αὐτόθι γί-
νεται λόγος καὶ περὶ τοῦ τσ τοῦ
τσωπαίνω, ὅπερ καὶ ἐν Κεφαλ-
ληνίᾳ λέγεται. Ἐγὼ πιστεύω
ὅτι ἐκ τοῦ *zitto* μετεδόθη ὁ
φθόγγος τσ εἰς τὸ τσώπα τσω-
παίνω, οὐδὲν δὲ ἐκώλυε, ἀφ' οὗ
τὸ *zitto* εἶναι οὐχ ἤττον εὐχρη-
στον ἢ τὸ τσώπα).
πετροσέλινο
πετροτσέκουρο
πετρόψαρο
πετροχελιδόνι (Ξενοφ. πετρο-
χελιδόν)
πιτσουνοφωλεὰ (πιτσούνι=
περιστερά)
ποδοστάσι (δὲ βρίσκει ποδο-
στάσι=τόπον ἐν ᾧ τὸν πόδα
νὰ θέσῃ)
ποδικοφάρμακο
ποδικοφωλεὰ
πονόδodos
πονόμεματος
πονοστόμαχος
πουκαμισοποδῆ=χιτῶνος κρᾶ-

σπεδον.
πρικαδοβλάστारा
πρινόκοκκος
πυροστιὰ=ὁ τρίπους ἐφ' οὗ ὁ
λέβης (ἴσως παρὰ τὸ πυρώνω,
διότι τὸ ἀρχαῖον παρεστία).
ῥαδικοβλάστारा
ῥαπανοβλάστारा
ῥιζόγαλο
ῥιζόνερο
ῥογοβύζι
ῥοδόμελι (ἦ)
ῥοδόσταμα=ἀπόσταγμα ῥόδων
σαβδατόβραδο
σακκουλόσκοινο
σαμαροπλευρίδες = τὰ ξύλα
τῶν πλευρῶν τοῦ σάγματος
σιμιγδαλάλευρο
σιναποβλάστारο
σκαλοπάτι
σκατόφωλος = ὁ διάβολος
σκερπανοστέλιαρο
σκινοκάρπι
σκινοκούτσουρο
σκινόμαζα
σκουδόξυλο=τὸ ξύλον τοῦ σα-
ρῶθρου (Ἐχει τὸ σκουδόξυλο
μέσα του = εἶναι κομπορρήμων
τις).
σκουλυκοδέρα=εἶδος σκώληκος
σκουρόλαδο=ἴζημα ἐλαίου
σκυλοπέτσι
σπαθοχόρταρο (ἴσως εἶναι τὸ
αὐτὸ πρὸς τὸ ἀλλαγῶ σπαθό-
χορτο, τοῦ ὁποῦ τὰ ἐπιστή-

μονικὰ ὀνόματα δύναται ὁ βου-
λόμενος νὰ ἴδῃ ἐν Ἐπιστημ.
Ἐπετηρ. 1907-1908 σελ. 428)
σταράλευρο
σταράλωνο
σταρόζουμο
σταρόκολλα
σταρότοπος
σταρόψειρα
σταφιδάλωνο
σταφιδοστάφυλο
σταχτοπύρι=τεμάχιον ὑφάσμα-
τος, ἐν ᾧ τυλίσσεται τέφρα θερ-
μῆ, ἐπιτιθέμενον ἐπὶ τοῦ ὀμπα-
λοῦ τῶν βρεφῶν πρὸς ἀπαλλα-
γὴν ἀπὸ τῶν πόνων τῆς κοιλίας.
στρωματσόπανο
σθηγοφωλεὰ
συκόφυλλο
τηγανόλαδο
τουφεκόβεργα
τραπεζομάδιλο
τρυγοπάτι=αἱ τεθλιμμένοι στα-
φυλαί, αἱ ἀποκείμεναι ἐν τῷ ληνῷ
τσακκοράφα (α' συνθ. τὸ σάκ-
κος, ὥστε παρητυμολογήθη πρὸς
τὸ τσακῶνω.
τσαρουχολόγος=ὁ ὑποδεδημέ-
νος τσαρούχια, εἶτα ὁ ἀγροίκος.
τσαρουχόλουρο
τυροδόλι
τυρόγαλο
τυροκομεῖο
τυροτοίφτης
τύροψυχι=τὸ μετὰ τὴν ἀπόδο-
ση

σιν τοῦ τυροῦ ὑπόλειμμα τοῦ γά-
λακτος.
φαιαγρῶστια
φασκομπλεὰ (*Salvia pomifera*)
φελομάννα=μέγας καὶ χονδρὸς
φελός.
φινόκαλα = ῥάκη καὶ κόπρανα
(Ἐνομοίωσις· γνωστὸν ὅτι ἀλ-
λαχοῦ τὸ σάρωθρον λέγεται φρο-
κάλι κ.τ.λ.)
φουρνελλοσίδερο
φουρνόξυλο
φυλλοκάλαμο
φυλλοκάρδια (τὰ φύλλα τσῆ
καρδιᾶς)
φυλλόμματο
φυλλοπαρέθυρο (τὸ φύλλο
τοῦ παρεθυριοῦ)
φωκόλαδο
χαλικόγεο=γῆ πλήρης χαλίκων
χειρόβολα=τρεις δέσμααι στα-
χῶν.
χειρόμυλος
χειρονομία
χερογούλι=λίθος χειροπληθῆς
χολοχτάποδο=μικρὸς πολύπους
χριστόψωμο
χταποδόζουμο καὶ ζούμι=τὸ
ζουμὶ τοῦ χταποδιοῦ
ψαρόκολλα
ψαροκούκκαλο
ψαρονέφρι (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΙΑ'
118).
ψυλλόχεσμα
ψυχομέτρι

ψυχοπαίδι=θετός υιός· τὸ θηλ. ψωμόψυχα (Ἐν Παροιμιῶν Πολι-
ψυχοπαίδα. λίου Α' 385 σημειοῦται τρυμ-
ψυχοσάδβατο μύψιχα· ὁ Χατζιδάκις γράφει
ψωμοκαταλυτής (πρβλ. ΜΝΕ τριμμόψιχα).
Β' σελ. 165)

Σύνθετα οὐσιαστικά, ὧν τὸ α' συνθετ. ἐπίθετον.

Τὸ ἥμισυ τοῦ κοιλοῦ λέγεται παρ' ἡμῖν μισόκοιλο καὶ μισο-
κοίλι, τούτου τὸ ἥμισυ μισοτάγαρο, τοῦ δὲ γαλονιοῦ, μέτρου
χωρητικότητος ἐλαίου ἴσου πρὸς λίτρας (πίντες) ἀγγλικὰς δέκα ἕξ,
τὸ ἥμισυ λέγεται, μισογάλουνο.

Διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, καθ' ἣν ἐορτάζονται τὰ Εἰσόδια τῆς
Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου), ἡ μὲν ἐορτὴ ὀρίζεται τῇ Παναγίας τῇ
Μισοσπορίτισσας καὶ ἡ Θεοτόκος δὲ λέγεται Μισοσπορίτισσα.
Ἔτερα σύνθετα, τῶν ὁποίων α' συνθετικὸν εἶναι τὸ μεσο-παρητυ-
μολογημένον πρὸς τὸ μισο-, εἶναι τὰ ἐξῆς· μισοκαλόκαιρο, μισο-
κάναλα=κατὰ τὸ μέσον τοῦ πελάγους, μισόκοπος=μεισῆλιξ, μισο-
πεδνηκοστή, μισοσαράκοστο καὶ μισοσαρακοστή, μισοχεί-
μωνο=τὸ μέσον τοῦ χειμῶνος, μισοχώρι=τοῖχος χωρίζων δύο δω-
μάτια.

Ἐκ τοῦ θηλυκοῦ ἢ πασαμία ἐπλάσθη καὶ ἀρσενικὸν ὁ πασαέ-
νας καὶ οὐδέτερον τὸ πασαένα καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πασαπαῖμα, ὁ
πασαάνθρωπος. Ὅτι δ' ἐν τούτοις ἐπέδρασεν ἡ λογία παράδοσις,
εἶναι δ' ἄλλως καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν περιωρισμένη, ἀποδεικνύει ἡ διά-
σσις τοῦ ν ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ ἄνθρωπος, ὅπερ καθ' ἑαυτὸ
προφέρεται ἄνευ τοῦ ν.

Τὸ ἐπίθετον μονὸς εἶναι α' συνθετικὸν ἐν τῷ μονοδοδοῦ (πρβλ.
μιὰ γριά μονοδοδοῦ ἄδρα γύρευ' ἢ πορδοῦ), Μονοδέδρι
(τοπων.), Μονολαϊὰ (τοπων.), μονοκκλησιὰ (πρβλ. σήμερα εἶναι
μονοκκλησιὰ = σήμερον ἐν τοῖς ναοῖς μία λειτουργία τελεῖται).

Ὡς πρῶτα συνθετικὰ λαμβάνονται καθόλου ἐπίθετα κοινότερα καὶ
συνήθη ὅποια εἶναι τὸ παλαιός, πρῶτος, ἄγριος, ξερός, μαῦ-
ρος, χοδρός, λειανός, κακός, καλός, σάπιος, κόκκινος, πο-
λύς, κουτσός, στραβός, μισός, μοναχός κ.τ.τ. ὅσον παλαιά-
θρῶπος, παλαιόκαστρο, -μυλος, -παπουτσο, -πρόγγια (τοπων.)

-ρογος (τοπων.), -σπιτο, -σταφίδα (τοπων.), -τόμαρο, -τσά-
ρουχο, Παλαιόχτιστη=ναὸς τῆς Θεοτόκου (ἐν τούτῳ ἐπίδρασις τῆς
λογίας παραδόσεως ὅθεν παλαιὸ -οὐχὶ παλαιό-) πρωταπριλιά,
πρωτοάνοιγμα=ὁ ἀπὸ τινος βυτίου πρῶτος λαμβανόμενος οἶνος,
-κερατᾶς, -κλέφτης, -λάτης=ὁ πρῶτος καρπός, -λούβι, -μα-
γιά, -μεθύστρα, -νοικοκύρης, -πουτάνα, -ρουφιᾶνος, -σκάρι=
οἱ πρῶτοι περσάζοντες βότρυες, -ύπνι, -χρονιά — ἀγριάπιδο, -γε-
λωνιά, ἀγριοβλάσταρο, -κυταξιά, -ματιά, -μολόχα, -ξυλο,
-περίστερο, -πρέναρο, -ριζα, -σκυλο, -τσιγάριδο, -φάσουλο. —
ξερόδνηχας, -λίθι, -νησο, -παγωνιά, -πετρα, -πήγαδο, -στερνα-
—μαυρόκαιρος, -μόσκατο, -πετσα (περὶ σιτόχρου ἀνθρώπου),
-στολίστρα, -στόλα, -τσούκαλο, -χρονος. — χοδροάπιδο,
-απλάδαινα, -λαιά, -νοικοκύρης, -ξυλο, -πιατο. — λειανό-
θερμη, -κέρι, -κόψιμο, -μαρίδα, -παιδο, -ψαρο. — κακογεννή-
τρα = γυνὴ δυσκόλως τίκτουσα καὶ κινδυνεύουσα ὅταν τίκτη, -θελη-
ματᾶς, -καιριά, -πλερωτής, -ράχια (τοπων.), -στρατιά, -τοπιά,
-τρυγητής. — καλοπλερωτής, -στρατιά, -τοπιά, -χαιράμενες
(κατ' εὐφημισμὸν οἱ νεράιδες). — κοκκινογούλι, -κῶλος (πτηνόν),
-πήλι, -τριχα. — σαποκάραβο, -κύδωνο, -ρουχο, -στάφυλο,
-φυλλο. — πολυκάδηλο, -μαζώματα, -σπόρι, -φαγία. — κου-
τσοδαιμόνιο, -μύτης, -ρόβολο (ρόβολο πῆλινον ἀγγεῖον), -σά-
ρωμα (περὶ ἀνθρώπου μικροῦ τὸ ἀνάστημα), -φλέδαρος — στρα-
βάλογο, -στραδοσπύρος κ.τ.δ. -κάδουνο (Ἴταλ. cantone), -ψάλ-
λιδο (μεταφορικῶς περὶ ἀνθρώπου). — μισοσέλινο, -λαδεὰ (πρβλ.
ἐφέτος ἔχουμε μισολαδεὰ=οὐχὶ πλουσία ἢ παραγωγὴ τοῦ ἐλαίου),
-μούλαρο=ἡμίονος οὐχὶ πρώτου μεγέθους. — μοναχογιός, -θυ-
γατέρα, -κόρη, -νοικοκύρης =ὁ αὐτουργός.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συνθέτων ἄξια ἀναγραφῆς νομιζῶ καὶ τὰ ἐπό-
μενα· ἀγουροπετρίδα=ἄωρος σταφυλή, ἀναποδόχρονος, ἀνοι-
χτοματίας, ἀνοστοκολόκυθο, ἀσπροσυρμή, βαρυχειμωνιά,
βουδόπαιδο, βραχνοκόκορας, γαλιανοματίας; γλυκόριζα,
γλυκοπάτι=ἴδιος σταφυλῆς ἐρυθρᾶς, ζερβοκουτάλυ=ὁ ἀριστερό-
χειρ, ζερβοχέρης, ζορκοκώλης, θολόσταχο, κιτρινάγουρο,
κορόβια, -θόλιασσα, -κλώτσος (ἄνθρωπος μικρὸς τὸ ἀνάστημα),
πλάγρι, -κεντρίμι, -βλαίσουρα, -κίτριαι μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν μα-

κρῶν ὀστῶν τῶν πλευρῶν, - φάσκι, κουζουλόχερο, κουφολαχανίδες = εἶδη τινὰ τῶν Διψακωδῶν Dispaceae D. C. (N. Πολίτου Παροιμιῶν Α' 400) Knautia (Scabiosa) integrifolia L. ('Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 1907-1908 σελ. 281), - λίθι, λιγοκάρδια, - χορτιά - λιμόθερμη, - ξιφτερο, μακροπούτι, μικρολογία (πρβλ. ὁ Γερά, σιμος ἔχει πολλὴ μικρολογία = πολλὰ τέκνα μικρᾶς ἡλικίας), νεόκρασο, - λαδο, - μούστι, - νυφη, νοστιμάθρωπος, νοστιμογυναῖκα, ξινόκρασο, - ματζα, - μπλο, - στάφυλο, πικράγουρο - μύγδαλο, πλατομαδήλα = νιφάς, - κούκκι, πονηράλουπο (ἀεὶ μεταφορικῶς περὶ ἀνθρώπου πχνούργου), σπανοκόκορας = ἔκτομιας ἀλεκτρυῶν, στερονοπαίδι = τὸ νεώτερον τῶν τέκνων, - πούλλι, τρύγι, φτωχονοικοκύρης, σπιτο - χλωροκούκκι, - τύρι, - ψαρο, ψιμοτύρι = τυρὸς ὄψιμος — κατασκευάζεται μετὰ τὸν Ἀπρίλιον.

**Οὐσιαστικά, ὧν τὸ α' συνθετικὸν οὐσιαστικὸν
τιθέμενον ἀντὶ ἐπιθέτου.**

Ἐυλογαῖδάρα (ἀγγλ. see-saw), - μάγανος περὶ μεγάλου τὸ σῶμα, νωθροῦ δὲ καὶ ὀκνηροῦ (μάγανος = ξύλον εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ λίνου), - προκα (ξύλινη πρόκα), - στέφανο (ξύλινο στεφάνι), φρονιμόδοδο = τὸ δόδι τῶν φρονιμάδας (τὸ φρόνιμος ἐνταῦθα οὐχ οὕτω πρόχειρον τῶ γλωσσικῶ αἰσθήματι ὅσον ἐν τῶ φρονιμόπαιδο = φρόνιμο παιδί), σιδεροκάβουρας, - στέφανο, δροπόλογο, ποβοθήλυκο, - κορμο, - στομα(ς) = ποβιωμένο θηλυκὸ, κορμί, στόμα, ἀσημόκοβο, - χαρτο, ψευτοευλάβεια, - κοπλιμέντο, - φελλάδα (μεταφ. περὶ ἀνθρώπου ψεύστου), πουλαδέρφια = ἀδελφοὶ μὴ ὁμαίμονες, λεβεδόσταρο = εἶδος σίτου, νοικοκυρογυναῖκα, - σπιτο, θεοβάστουνο, - κάραβο, - σκόταδο, βρωμοάλογο, - κρασο, - νερο, - παιδο, - σκυλλο, - σταρο, μוסκοθυγατέρα, - γυιός, - λίδανο, - πέπονο, - μοσκιά, - κάρυδο, μοσκάπιδο κ. ἄ. π.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου θὰ περιλάβωμεν οὐσιαστικά τινα, ὧν ἄλλα μὲν προῆλθον ἐκ συνεκφορᾶς κατὰ σύνταξιν, ἄλλα δ' ἔχουσι α' συνθετικὸν ἀριθμητικόν. Πολλάκις ἀριθμονομένου ὑπὸ τῶν λαλούντων τοῦ ὀνόματος προσώπου τινὸς ἢ πράγματος τίθεται ἐν τῶ λόγῳ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος ὀνόματος ἢ φράσεως πῶς τονε λένε.

πῶς τονε λένε. πῶς το λένε (πρβλ. ἐψὲς εἶδα πῶς τονε λένε. . . . τὸ Γεώργι), ἐντεῦθεν αὕτη ἐγένετο οὐσιαστικὸν ὁ πωστενελένε, προσλαβοῦσα δὲ τὸ ς, τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων, εὔρηται μετὰ διπλοῦ τύπου ὁ πωστονελένε καὶ ὁ πωστονελένες. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐσηματίσθη τὸ θηλυκὸν ἢ πωστινελένε καὶ τὸ οὐδέτερον τὸ πωστολένε.

Ἐκ τῆς φράσεως καλῶς ὥρισε προῆλθε τὸ οὐσ. τὸ καλωσῶρισε (πρβλ. ἐπήγαμε νά δου ποῦμε τὸ καλωσῶρισε). Ἐκ τῆς πολλῆς χρήσεως ἦν ἰσοποιεῖτό τις ἐν τῶ λόγῳ τῆς φράσεως πρὸς ὥρας ὀνομάσθη ὁ Προσῶρας.

Σταθμὰ ἐκ χυτοῦ σιδήρου βάρους δύο λιτρῶν ἀγγλικῶν λέγονται δίλιτρα, τεσσάρων λιτρῶν τεσσαρόλιτρα καὶ καθ' ἐνικὸν τὸ δίλιτρο, τὸ τεσσαρόλιτρο (πρβλ. φέρε μου εὐτοῦθε τὸ δίλιτρο νά ζυγιάσω τὸ ἀλεύρι). Τὰ αὐτὰ εἶναι καὶ ἐπίθετα οἷον ψωμὶ δίλιτρο κ. τ. λ. Ὁ ἐφτάκοιλος καὶ τὸ ἐφτάκοιλο εἶναι εἶδος σταφυλῆς, κυρίως κλημα' τὸ δὲ ἐφτὰ ἔχει ἐπιτατικὴν σημασίαν (πρβλ. Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. Ζ' σελ. 71). Ἐφταπάπαδο εἶναι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, οὐ μετέχουσιν ἐπτὰ ἱερεῖς (πρβλ. καὶ ἐφταπάπαδο ἐπαιρνε ἀπάνου του), πεδοχάλικα = πέντε μικρὰ πετράδια πρὸς ὠρισμένον εἶδος κυβείας, συνήθους μεταξὺ τῶν παιδῶν (πᾶμε νά παίξουμε τὰ πεδοχάλικα), πεδανεύρι (plantago major), πεδόνυχας = φυτόν. Ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ πένδε προῆλθε τὸ Πεδαράκλεια = Ποντοηράκλεια. Σαραδάημερο καὶ Σαραδάημερο, Δωδεκαῆμερο = αἱ ἡμέραι ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανείων. Ἐξαδάχτυλος (προσηγορικόν, ἀλλὰ καὶ οἰκογενειακὸν ὄνομα κατὰ τὸν τύπον Ἐιδάχτυλος). Ἐξαμννίτης, ἐφταμννίτης = ὁ γεννηθεὶς τὸν ἕκτον ἀπὸ τῆς συλλήψεως μῆνα, ὁ γεννηθεὶς τὸν ἕβδομον μῆνα.

Οὐσιαστικά, ὧν α' συνθετικὸν ἑηματικὴ ἔννοια.

Ἡ λέξις τσαβούνα (Ἴταλ. zampona) εὔρηται β' συνθετικὸν ἐν τῶ συνθέτῳ κλωτσοτσάβουνο, ὅπερ παρητυμολογήθη πρὸς τὸ κλωτσάω, ἐν ᾧ ἀπλούστατα ἐν τῇ λέξει α' συνθετικὸν εἶναι τὸ σκωτσο — κυρίως λοιπὸν σκωτσοτάβουνο (σκωτικὴ τσαβούνα). Ὁ παῖς οὐσιαστικῶς λέγεται βρασόπαιδο παρὰ τὸ βράζω - ἔβρασα' παρὰ

δὲ τὸ πιθώνω = ἐπιτίθημι, ἐπλάσθη τὸ σύνθετον πιθολόγος = τὸ συνεστραμμένον ὕφασμα. τὸ προσκεφάλαιον, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις κατὰ τὴν μεταφορὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑδριῶν, σκαφῶν καὶ τῶν τοιούτων. Τὸ ῥῆμα τσινάω ἐρμηνεύει ὁ κ. Ν. Πολίτης ἐν τῷ Γ' τόμῳ τῶν Παροιμιῶν, εὐρηται δὲ α' συνθετικὸν ἐν τῷ συνθέτῳ τσινουμύτης = ὁ εὐερέθιστος, ὁ ἀλαζών. Ταρναρόπετρα εἶναι πέτρα ἀσταθοῦς ἰσορροπίας παρὰ τὸ ταρναρίζομαι = σείομαι. Περὶ τῶν Ἰθακησίων κρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι εἶναι εὐφρεῖς τινες καὶ πανοῦργοι, ὅθεν πᾶς μὲν πανοῦργος λέγεται τρουποσάκκουλο, ἰδίᾳ δὲ οἱ κάτοικοι τῆς γείτονος νήσου. Πτηνὸν μικρὸν ἀπὸ τῆς ἰδιότητος νὰ κρύπτεται εὐχερῶς ὑπὸ τοὺς θάμνους λέγεται τρουποκάρυδο. Παρὰ τὸ ἀλλάζω - ἀλλάξα καὶ τὸ οὖσ. καιρὸς ἐπλάσθη τὸ σύνθετον ἀλλαξοκαιριά· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ ἀλλαξοφεγαριά καὶ τὸ ἀλλαξοφαγιά. Ὁ Μάρτιος, διότι συχοὶ κατ' αὐτὸν εἶναι οἱ ὑετοί, λέγεται κλαψομάρτις παρὰ τὸ κλαίω - ἐκλαψα, παρὰ δὲ τὸ καίω - ἐκαψα ἐσχηματίσθη τὸ σύνθετον καψόθερμν, ἴσως δ' ἐν τούτῳ ἐπέδρασε καὶ τὸ οὖσ. κάψα, ὥσπερ ἐν τῷ προηγουμένῳ συνθέτῳ τὸ κλάψα. Ἄξια σημειώσεως καὶ τάδε τὰ σύνθετα.

ἀραξοβόλι = κατάλυμα
 γλυφοπιατᾶς
 Γρεμίσι-γαϊδούρι (τοπων.) ὁ
 τύπος τοῦ συνθέτου ἐπιτρέπει νὰ
 εἰκάζωμεν ὅτι τοῦτο ἐπλάσθη
 ὑπὸ ἀλλογλώσσου.
 δερνομοῖρα = ἡ κακὴν μοῖραν ἔ-
 χουσα γυνή

ζυβολέμονο
 κλωτσομουλάρο
 κρουογάτσουλο
 σκιοξυλα παρὰ τὸ σκιοῦ, σχίζω.
 στρεφοδέρα = εἰλεὸς
 φουσκοδεφριές
 χτυποκάρυδο.

Ὀυσιαστικά, ὧν τὸ α' συνθετικὸν ἄκλιτον.

Τούτων ἄλλα μὲν ἐκληρονομήθησαν ἀρχαιοθεν, μετεβχλον δὲ σημασίαν καὶ φωνητικῶς ἠλλοιώθησαν ἢ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν λογικωτέρων εἰς τὸ ἴδιωμα παρελήφθησαν, ἄλλα δ' εἶναι νεωτερικὰ κατασκευάσματα. Ἄδιόχτιο = στύλος ὑπὸ τῆς κλάδου δένδρου, ἀδίγλωσσο (περὶ ἀνθρώπου ἐριστικοῦ καὶ ἀντιλέγοντος εἰς ὅ,τι ἀκούσῃ λέγεται εὐτεῖνος ἔχει τὸ ἀδίγλωσσο), ἀδικλειδί, ἀγαστριὰ =

ἐγκυμοσύνη, ἀκλερίτης καὶ ἄκλερος = ἄπαις, ἀμελέτητα = οἱ ὄρχεις κριοῦ, ἀναθροφή, ἀναρχία, ἀνασασμός, ἀναφόρι = πνοὴ ἀνέμου ἐκ διαφόρου διευθύνσεως πρὸς τὸν πνέοντα ἀνεμον, ἀνήφορος, ἀνηφόρι, ἀνώφλι, ἀπανωγόμε = τὸ πρόσθετον φορτίον, ἀπανωκέφαλο = ὁ ἐπιστάτης, ὁ κύριος, ἀπανωπροῖκι = τὸ προστιθέμενον εἰς τὴν προῖκα ποσὴν χρημάτων μετὰ τὸν γάμον δι' ἐλάττωμα τῆς νύμφης ἀγνωστον πρὸ τοῦ γάμου, ἀπανωφύλλι = τῆς χειρίδος τὸ ἄνω μέρος, ἀπυβρεχάρις = ὁ χρόνος ὁ μετὰ ὑετὸν (πρβλ. Λασκαράτου: ὁ καιρὸς ἦτανε ἀπυβρεχάρις κι' ἐτρέχανε διάρροειες καὶ σινάχια), ἀπογέννι (σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ στερνοπαίδι), ἀποδεξιμία = ἡ ὑποδοχὴ προσώπου, ἀποκκούβιο = στήριγμα, καταφύγιον (ῥῆμα ἀπακκουμβῶ, ἀποκκουμβῶ δὲν ἐσώθη πρβλ. ΜΝΕ σελ. 311), ἀποκουκκίστρες = ἡ ξερὴ κουκκεὰ, ἀπολειφάδι = τὸ ὑπόλειμμα σάπωνος, ἀπολίσιβο = τὸ νερὸ καὶ ἡ στάχτη τοῦ μένει, ἀφ' οὗ γένη ἡ ἀλισίβα), ἀπομεσίμερο, ἀπόσκοτο = τόπος ἐνθα τὸ σκότος βαθύτερον (πρβλ. ἀφου τὸν ἐχτυπήσανε δύο μαχαιριές, τὸν ἐπῆανε σὲ ἀπόσκοτο κι' ἐκεῖ τὸν ἀποκάμανε), ἀπόσταχτα = ἡ στάχτη τοῦ μένει ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀλισίβα, ἀποτσιγάρο = τὸ ὑπόλειμμα τσιγάρου, ἀπουκατωφύλλι = τῆς χειρίδος τὸ κάτω μέρος, ἀποφόρι = ἔνδυμα, ὁ ἀπέβαλέ τις ὡς πεπαλαιωμένον καὶ ἄχρηστον, ἀπόχηρος σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ χῆρος, βροστοκούρι = τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σάγματος, βριάλλη = ἡ ἡμέρα ἢ πρὸ τῆς προτεραίας, διάρροια, διμηρὸ = σίτος σπειρόμενος τὰ τέλη Μαρτίου καὶ θερίζομενος μετὰ δύο περίπου μῆνας· ἐν Θεσσαλίᾳ λέγεται διμήνι· γόρφι = νήπιον ὠραῖον (ἡ λέξις ἐκ τοῦ ἐγκόλπιον), καταμαρτυριά (τούτου γίνεται χρῆσις μόνον ἐν φράσεσι οἷα ἦδε· νᾶσαστε καταμαρτυριά πῶς μ' ἔβρισε = νὰ εἰσθε μάρτυρες ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὅτι μὲ ὕβρισε), καταπάτης = κατὰσκοπος, καταπόρι (ὁ Λασκαράτος ἐρμηνεύει πού· ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ σπιτιοῦ ποῦ ἀρχίζει ὁ δρόμος), καταράκτης = ἡ καταπακτὴ, κατατόπι (πρβλ. εἶμαι ξένος καὶ δὲ γσέρω τὰ κατατόπια), καθερμενή, κατήφορος, μεταπράτης, καὶ ματαπράτης, ξώμερο = ἡ περιοχὴ τοῦ δήμου Πρώνων, παράβγαρμα = παρῶνυμον, παράνομα καὶ παρανόμι (ἐν τούτῳ ἐπέδρασαν ἢ πρόθεσις πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν τὸ ἐπιτελεῖν ἐν Ἰθακῇ σελ. 33), παρασύ-

κωτο, περικεφαλαία, περίστασι, περδικοκλάδι = περιπλοκάς, άλλαχου περιπλοκάδι· ὁ Κεφαλληνιακὸς τύπος ἐκ παρετυμολογίας πλὸς τὸ πέρδικα καὶ πρὸς τὸ κλαδί, πικατάρατος, πιστροφία = ἡ μετὰ τὸν γάμον ἐπίσκεψις τῆς νύμφης εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, πισωκούρτι = τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σάγματος, πισωκῶλι = ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κινήσις ὑποζυγίου (πρβλ. τὸ ἄλογο αὐτὸ δὲν εἶναι καλὸ, γιατί κάνει πισωκῶλι ἢ πάει πισωκῶλι), προζύμι, προσήλιο (τὸ), πρόσποδα (τὰ) = τὸ κάτω μέρος τῆς κλίνης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ προσκέφαλα, προφύλαξι, σύγαβρος, σύνεργα = τὰ ἐργαλεῖα, συβάθειο, συνήθειο (πρβλ. ΜΝΕ Β' 65), χαμοθρουβὴ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ θρουβὴ = θῦμος, ὠμορφος.

Σύνθετα ἐπίθετα.

Συνηθέστατα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ α- τοῦ στερητικοῦ σύνθετα π. χ. ἄβρεχος, ἀγύριος = ὁ μὴ ἐπιστραφεὶς, ὁ μὴ ἀποδιδόμενος (πρβλ. δανεικὰ κι' ἀγύριγα)· τοῦ ἐπιθέτου τούτου τὸ οὐδέτερον οὐσιαστικοποιήθη (στὸ ἀγύριγο! = ἐς κόρακας!), ἄκακος, ἀκοινώτης ὁ παρελήφθη ἐκ τῆς λογίαις γλώσσης καὶ σημαίνει 1) τὸν μισάνθρωπον 2) τὸν μὴ κοινωνήσαντα τῶν ἀχράντων μυστηρίων (πρβλ. ἐπῆε ἀκοινώτης = ἐτάφη κτλ.), ἀλύπτος = ὁ ἄνευ φειδοῦς (πρβλ. ἔφαε ξύλο ἀλύπτο), ἀνωφέλευτος, ἄπονος, ἀσυγύριος (τοῦτο παρὰ τὸ συγυρίζω = εὐτρεπιζῶ καὶ συγυρίζομαι = εὐτρεπιζῶ ἐμκαυτὸν σημαίνει τὸν μὴ ἠὲτρεπισμένον (πρβλ. ἤρτανε πολὺ ἀνώρος καὶ εἶχαμε ἀκόμη ἀσυγύριγο = δὲν εἶχαμε τὸ σπίτι συγυρισμένο), ἄφανος, ἀφύσικος.

Ἐκ τοῦ α- τοῦ στερητικοῦ σύνθετα ἀπαντῶσι καὶ ἐπίθετα εἰς-τος οἶον ἀβάρετος = ἀκούραστος, ἀδούλευτος, ἀκάλεστος, ἀκλάδευτος, ἀμάθητος, ἀμίλητος, ἀνέρωτος (πρβλ. κρασί ἀνέρωτο), ἀνόμενος, ἀνυπόφορος, ἀξετίμητος, ἄπιαστος, ἀπρόκοφτος, ἀσυνείδητος, ἀστόχαστος, ἀσυνήθιστος, ἀταίριαστος καὶ ἀταίριστος = ἐκεῖός ποῦ δὲν εἶναι ταιριασμένος.

Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα σύνθετα ἐπίθετα, ἅτινα ἐσχηματίσθησαν παρὰ τὰ ῥήματα ὅπως καὶ τὰ εἰς-τος· οὕτω παρὰ τὸ βιτσιάρω ἐσχηματίσθη τὸ ἀβιτσιάριος, παρὰ τὸ ζημιῶνω τὸ ἀζήμιωτος, δι' ἐπίδρασιν δὲ τῆς λογίαις παραδόσεως κατὰ τὸ οὐδέ-

τερον γένος ἀζήμιωτο (πρβλ. νὰ μᾶς κάμης δάνειο μὲ τὸ ἀζήμιωτό σου), παρὰ τὸ μαθάω = μαδῶ τὸ ἀμάθητος, παρὰ τὸ χορταίνω ἀνεχόρτατος καὶ κατ' ἐκπτώσιν τοῦ γ ἀνεχόρτατος, παρὰ τὸ ἡμερώνω ἀνήμερος καὶ σπανιώτερον ἀνημέρευτος (πρβλ. αὐτὸς εἶναι θερίο ἀνήμερο).

Τὸ ἄγουρος = ἄωρος εὔρηται α' συνθετ. ἐν τῷ ἀγουρόπιος (πρβλ. κρασί ἀγουρόπιος = οἶνος ἐκ σταφυλῶν οὐχὶ ὠρίμων). Περὶ τοῦ ἄσκημος διέλαθεν ὁ κ. Χητζίδάκης ἐν ΜΝΕ τόμ. Β' σελ. 13. Παρετυμολογία πρὸς τὸ ἐφτὰ καὶ ἀνομοίωσις ἐγένετο εἰς τὸ ἐφταξοῦσιος = αὐτεξοῦσιος.

Τὸ θεο-λαμβανόμενον α' συνθετικὸν σημαίνει ἄγαν οἶον θεόζουρλος, θεόκουφος, θεοπάλαβος, θεόστραβος, θεόψηλος. Ἡ σύνθεσις τοῦ κακόγνωμος καὶ τοῦ καλόγνωμος εἶναι σαφής.

Παρὰ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀνόμενος σύνθετος εἶναι τὸ κακόρευτος καὶ τὸναντίον καλόρευτος. Ἐπίτασιν σημαίνει ἡ κατὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις συνθέτοις καταγάλαζος, κατακόκκινος, κατὰμαυρος, καταπράσινος, κάτασπρος κ.τ.τ. Οὐχὶ σπάνιον εἶναι α' συνθετικὸν τὸ ὄλος π.χ. ὀλάγουρος, ὀλασμημένος, ὀλόζεστος, ὀλόκαυτος, ὀλονήστικος (καὶ θεονήστικος), ὀλόξανθος, ὀλορέδατος, ὀλοφάνερος, ὀλόχρυσος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων ἱκανῶς κατεδείχθη τὸ πλήθος καὶ ἡ ποικιλία τῶν συνθέντων ἐπιθέτων. Περαιόντες δὲ τὸν περὶ τούτων λόγον καταγράφομεν ἔτι τινὰ σημειοῦντες, ἔνθα ἀναγκαῖον, τὴν σημασίαν.

ἀδικοθάνατος, ἀκριβοθώρητος, ἀκριδομίλητος, ἀναπεδά-
ρικός (ἐκ τοῦ ἐπιρ. ἀναπεδῆς περὶ οὐ κατωτέρω), ἀνέμυαλος,
ἀνοιχτόκαρδος, ἀπαράλλαχτος, ἀσαλόστομος = βωμολόχος
(ἀτσαλος = ῥυπαρός), ἀποβραδισινός, βαρुकέφαλος, εὐκολό-
πιστος, ζουλόφτονος (ζουλεύω - φτονάω), γαῖδουροκέφαλος,
γουρουνότριχος, δίκωπος, δίκωρκος (αὐγὸ δίκωρκο), δίμη-
τος (πανὶ δίμητο = τὸ διὰ τεσσάρων μιταρίων ὑφαινόμενον ὕψωμα),
διπρόσωπος, δυναμόχερος καὶ χεροδύναμος, κακοθάνατος,
κατακαθιστός, κασιδοπερήφανος, κοττόψυχος = δειλός, κου-
ταπόπρος, κοττοφάινο (σκυλλί —), κορακοζώνητος, λευφό-
γος, ὀλίγον ἕνεκα λιγόλογος, λιγόμεναλος, λινομέταξος (λι-

νός μεταξωτός), μαλλινομέταξος (μάλλινος μεταξωτός), μονάγουρος (πρβλ. καΐκι μονάγουρο = με μίαν μόνην ἄγκυραν) ξέθαρρος, οὐρανοκατέβατος, παμπάλαιος, παραβέβαιος, παραβαστός (πρβλ. ἡ δούλα πῶχουμε δὲ μένει στὸ σπίτι εἶναι παραβαστή, κάθε βράδι φεύγει καὶ κοιμᾶται σπίτι τση), παραδόπιστος, πατρογονικός, παραχειρότερος, πεδόδιπλος, πλατύφυλλος, πολυμάζωχος, πολυτάξειδος, πρωτοτάξειδος, σκατόψυχος = ὁ ἐπαράτου μνήμης νεκρός, στραβοκατάκλειδος, στραβομούσουδος, στρογυλόμυτος, τεσσαράγωνος, τριάγωνος, τρίδιπλος, φιλόζωος, χοδροκέφαλος, ψεσινοβράδινος.

Σύνθετα ἐπιρρήματα.

Ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς κατὰ γῆς προσῆλθε τὸ ἐπιρρήμα καταγῆς, κατ' ἀναλογίαν δὲ τούτου ἐσηματίσθη (πρβλ. ΜΝΕ σελ. 524 καὶ Β' σελ. 97) τὸ καταμεσῆς, μισοστρατῆς, ὅπερ παρετυμολογηθὲν πρὸς τὸ μισὸς οὕτω μόνον λέγεται καὶ διὰ τοῦτο κακῶς σημειοῦται ὡς Κεφαλληνικὸν ἐν Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις μεσοστρατῆς, ὅθεν παρέλαβε τὸν τύπον καὶ ὁ κ. Χατζιδάκις.

Τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι σημειούμενον ὡς παρὰ Σολωμῶ ἀπαντῶν μεσουρανής ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀείποτε λέγεται μισουρανής (καὶ μισουράνια πρβλ. τὸ βαλλόνι ἐπῆε μισουράνια) κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ μισός.

Ἐξ ἐκφορᾶς κατὰ σύνταξιν προῆλθον καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπιρρήματα οἷον ἀποβραδὶς, ἀνίσως (ἀνίσως) (πρβλ. ἀνίσως καὶ δὲν ἔρτη, τότε νὰ μοῦ φωνάζετε), ἐνδφάμα (ἐν τῷ ἄμα), πολληώρα καὶ ἐπολληώρα προταχθέντος τοῦ ε κατὰ τὸ ἔπειτα κ.τ.δ., σπολλάϊτσι καὶ σπολλάϊτις (εἰς πολλὰ ἔτη σου, σας), καμουλειά μου καὶ καμλειά μου (σου, του κτλ.) (κάμω δουλειά μου), ἐξεναντίας, καϊόλα (καϊόλας καϊόλες) (πρβλ. ἀκοῦς ἐκεῖ καϊόλα νὰ μοῦ λέει πῶς ἐγὼ φταίω!), κατανοῦ, ἀγκαλά, σαχριστέ (μου, σου, του κτλ.) (πρβλ. αὐτὸς εἶναι πλεονέχτης, σαχριστέ του νὰ da φάη ὅλα καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ τίποτσι γιὰ κανέναν ἄλλονε), καταποδοῦ (πρβλ. τὸ ἀρχαῖον κατὰ πόδας) (πρβλ. τὸν ἐπῆρανε καταποδοῦ οἱ χωροφυλάκοι καὶ δὲν δὸν ἐπροφτά

νανε), ἀναπενδὶς (ἀνὰ πέντε)· ἐκ τούτου παρήχθη τὸ ἐπίθετον ἀναπενδάρικος (χτῆμα ἀναπενδάρικο = κτῆμα οὐ τῶν καρπῶν λαμβάνει τρία μέρη ὁ κύριος καὶ δύο ὁ ἀγρολήπτης), τσῆ πικοιλιάς = πρηνηδὸν (πρβλ. τὸν ἐσβαράρανε, κι' ἐκεῖνος ἔπεσε τσῆ πικοιλιάς), ἀνάμεσα-ο (ἐν τῇ Γραφῇ ἀναμέσον).

Ὁ κ. Χατζιδάκις ἐδίδαξεν ὅτι τὸ μολιχρονὶς ἐλέχθη κατὰ τὸ ἐνωρίς, κατ' αὐτὸ δὲ καὶ τὰ πολλὰ εἰς-ἰς πιστεύω ὅτι ἐσηματίσθη τὸ κονδολογίς = ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ τὸ ὀλημερίς.

Ἐκ τῶν προθέσεων συνηθέστεραι ὡς πρῶτα συνθετικὰ εἶναι ἢ κατὰ, ἢ ἀπὸ καὶ ἢ παρὰ οἶον· κατὰσπιτα (πρβλ. οἱ ὑποψήφιοι ἐπῆανε κατὰσπιτα = ἐπῆανε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι), καταγυναικᾶτα = μεταξὺ γυναικῶν (πρβλ. ἡ κουβέδα ἐγένικε καταγυναικᾶτα κι' ἐγὼ τὴν ἔμαθα), κατὰμουτρα, κατὰσαρκα, κατακέφαλα κ.τ.λ. — ἀπολείτρουγα, ἀπόλαβρα, ἀπότρυγα = μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸν τρυγητόν. — παρακάτου, παρακεῖ, παραμέσα, παρόξου.

Ἐξ ἀναδιπλώσεως προῆλθον τὰ σύνθετα ματαπάλε ὅπερ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ πάλε, πάλιν, αὐθις, ματαπίσω, ὠμορφάμορφα.

Πλείστα εἶναι τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ α- τοῦ στερητικοῦ π.χ. ἄπονα, ἀλύπνητα, ἀνερώτητα, ἄψυχα κ.τ.τ.

Ἄξια σημειώσεως νομίζω καὶ τὰ ἐξῆς σύνθετα ἐπιρρήματα· ἠροχέρου, ἠρολαβοῦ· τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ἀνευρίσκω ἐν τῷ πρόχειρος-προχείρως, τοῦ δὲ δευτέρου ἐν τῷ προλαβόντως, ὡν οὐδόλως διαφέρουσι κατὰ τὴν σημασίαν. Ἀνάκατα, ἀνάτριχα (ἢ ἑλληνικωτάτη αὕτη λέξις σημαίνει ὅ,τι τὸ περιφημον ἠερδάχι καὶ τὸ Ἰταλικὸν *contra-pello*, περὶ ὧν τοσοῦτος ἄλλοτε ἐγένετο λόγος), ἀνήμερα = τῇ προτετραίᾳ, ἠόρις = ἴσως, ὀλόθερμα, ὀλοτριγυρα, ὀλότελα, ὀλοφάνερα, θεόψυχα, πιστάγωνα (ἀρχ. ὀπισθάγκων), μονορροῦφι = ἀπνευστί, χεροπόδαρα, ξέλαργα = ὀλίγον μακρὰν, πισωκάπουλα (πρβλ. ἐν παροιμίᾳ Κεφαλληνιακῇ παρὰ τῷ κ. Πολίτη Παροιμιῶν Γ 191 τὸ κοντοκάπουλη· καπούλι-α = οἱ γλουτοὶ (λατ. scapula), κατώφεγα = φθινοῦσης τῆς σελήνης, τοῦναντίον γιομόφεγα, ἀδίσταυρα, μισοσάμαρα = κατὰ τὸ μέσον τοῦ σάγματος, περικοπὰ (πρβλ. πᾶνε περικοπὰ = ὀδεύουσι δι'

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ἀτραπῶν συντομωτέρων τῆς κυρίας ὁδοῦ), ἀνώρως (τὸ α διὰ τὸ ἀνά. περὶ τοῦ ἐνώρως ἐδίδαξε καὶ ὁ Κορχῆς καὶ ὁ Χατζιδάκις).

Περὶ τῶν εὐχρηστών ἐν τῷ ἰδιώματι Ἰταλικῶν συνθέτων διέλαβον ἐν τῷ ΙΣ' τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 207, περὶ δὲ τῶν συνθέτων κυρίων ὀνομάτων ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλλην. Λογογρ. Ἑταιρείας τόμ. Β' σελ. 298 καὶ ἐξῆς.

Ὁ τονισμὸς τῶν συνθέτων δὲν θ' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ἐνταῦθα, διότι περὶ αὐτῶν καὶ περὶ τονικῶν μεταβολῶν τῶν συνθέτων ἐδίδαξεν ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ τόμ. Β' σελ. 159 κ. ἐξ. ἐκεῖ καὶ παραπέμπομεν τὸν βουλόμενον. Τοῦτο μόνον νομίζομεν ἀναγκαῖον περαίνοντες τὸν περὶ τῶν συνθέτων λόγον νὰ εἰπῶμεν, ὅτι ταῦτα καὶ παραγωγῆς εἶναι ἐπιδεικτικά, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἐπόμενα παραδείγματα: ἀναδουλειὰ ἐκ τοῦ ἀναδούλης = νωθρός, φυγόπονος, ἀνεχορταγιά ἐκ τοῦ ἀνεχώρταγος, ἀνηβόρια ἐκ τοῦ ἀνήβορος, ἀποβραδισινὸς ἐκ τοῦ ἀποβραδίσ, ἀπόδεμα ἐκ τοῦ ἀποδένω, ἀποδιαλεούρι ἐκ τοῦ ἀποδιαλέω, ἀποκοφταρούδι = τὸ ἀπογαλακτισθὲν βρέφος ἐκ τοῦ ἀποκόβω, ἐξοδιὰ = ἡ τροφή τοῦ ἐργάτου ἐκ τοῦ ἐξοδεύω, καλημερίζω ἐκ τοῦ καλημέρα, καληωρίδια = εὐχαὶ ἐκ τοῦ καληώρα, κατακάθι = ἰζημα ἐκ τοῦ κατακάθομαι, κατηγορὰ ἐκ τοῦ κατηγοράω, κουτσομέσιασμα ἐκ τοῦ κουτσομεσιάζω, ξαστεριά ἐκ τοῦ ξαστερώνει, ξέγδαρμα ἐκ τοῦ ξεγδέρνω (πρβλ. ξένος πόνος ξέγδαρμα = ὁ ξένος πόνος δὲ βονεῖ), ξελεξιά ἐκ τοῦ ξελέχω, ξετίμωσι-ξετιμωτής ἐκ τοῦ ξετιμώνω, ξεχωριστικός ἐκ τοῦ ξεχωρίζω, πισωγύρισμα ἐκ τοῦ πισωγυρίζω, παραξενιά καὶ παραξενάδα ἐκ τοῦ παράξενος, Πρόδαρμα (τοπων.) ἐκ τοῦ προβάλλω = προβαίνω, προσκύνημα ἐκ τοῦ προσκυνάω, στραβοπάτημα-σιὰ ἐκ τοῦ στραβοπατῶ, σύβασι ἐκ τοῦ συβάζω, συβλναστικής ἐκ τοῦ συβλνάζω, συδρέχτρα ἐκ τοῦ συδρέχω, σύγαμα ἐκ τοῦ συγαίω, συνέβασμα-συνέβασι ἐκ τοῦ συνεβάζω, συχέριο ἐκ τοῦ συχερίζω, συχώριο ἐκ τοῦ συχωρίζω κ. ἄ. π.

Π. ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΥ

- 46 -

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

- 1) Η ανάμειξις καὶ φωνητικά τινα φαινόμενα ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι.
- 2) Πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας Ὅδηγίαι πρὸς σύνταξιν γλωσσικῶν διατριβῶν καὶ ἔξεργασίαν γλωσσικοῦ ὕλικου.
- 3) Κεφαλλήνων ὀνόματα.
- 4) Κεφαλλήνων βαπτιστικά ὀνόματα διπλᾶ.
- 5) Ἡ γλωσσικὴ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν.
- 6) Περὶ τῶν Κεφαλληνιακῶν συνθέτων. Ἀνακοίνωσις εἰς τὸ 16^{ον} συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν ἐν Ἀθήναις (1912).

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ